

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

Τίτλος εργασίας:

ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ

**ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ**

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία των

Μαρούση Πολυζώη-Στέφανου Α.Μ. 12213

Παπαϊωάννου Κωνσταντίνου Α.Μ. 12294

Επιβλέπων: Παπαπετρόπουλος Πέτρος

ΠΑΤΡΑ, 2014

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να μελετήσει το εξωτερικό χρέος της ελληνικής οικονομίας, μέσα από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές κρίσεις και τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας. Το βασικό συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι οι κρίσεις μπορούν να επιλυθούν κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης τους. Τα συμπτώματα παίζουν ρόλο στην επίλυση. Σ' αυτά πρέπει ένας οργανισμός να δώσει βαρύτητα επειδή όμως πολλές φορές το περιεχόμενό τους είναι περίπλοκο και αναφέρεται σε διαφορετικές προσεγγίσεις, μπορούν να ξεγελάσουν και να αποπροσανατολίσουν τη διοίκηση του οργανισμού. Σχετικά με τις ελληνικές επιχειρήσεις αναφέρεται ότι οι πολύ καλές εποχές είναι πολύ δύσκολο να έρθουν ξανά. Αυτή την περίοδο αυτό που χρειάζεται είναι να είναι όλοι εγκρατείς.

Οι αποφάσεις της Ευρώπης για τα μέτρα θα πρέπει να είναι η βάση ανάπτυξης. Για την κάλυψη του δημόσιου χρέους όμως είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων ώστε η οικονομία να γίνει ανταγωνιστική.

ABSTRACT

The purpose of this paper is to study the external debt of Greek economy, through international financial crises and high-tech products. The main conclusion of the study is that crises can be resolved during the course of their development. The symptoms play a role in solving them. This is where an organization should concentrate due to the fact that many times their content is complex and relates to different approaches, resulting to mislead the organization's management. In reference to the Greek enterprises, it is reported that good times are very hard to return. What is currently needed is for all to be abstemious.

Decisions of Europe for the measures should be the basis of development. To cover the public debt, it is necessary to take measures for the economy to become competitive.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ABSTRACT	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΥΡΙΩΣ ΜΕΡΟΣ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ	5
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ	5
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ	10
1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ	21
2.1 ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΓΕΝΙΚΑ.....	21
2.2 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^Ο ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΟΝΤΑΙ ΣΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	29
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	29
3.2 Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	31
3.2.1 Δικτύωση υπηρεσιών	34
3.3 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	36
3.4 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ... ..	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^Ο ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 2008.....	40
4.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	42
4.2 ΛΟΓΟΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	43
4.3 Ο ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ	45
4.3.1 Ο τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα.....	48
4.3.2 Το προστατευτικό δίκτυο στο τραπεζικό κλάδο	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^Ο ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	57
5.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	57
5.1.1 Πληθωρισμός	59
5.1.2 Ανεργία	61
5.2 ΤΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	65
5.2.1 Η Πορεία των Επιτοκίων Καταθέσεων	65
5.2.2 Η Πορεία των Επιτοκίων Χορηγήσεων	66
5.2.3 Ο Έλεγχος της Υπόθεσης Fisher για την Ελληνική Οικονομία	72
5.2.4 Η Χρονική Διάρθρωση των Επιτοκίων	73
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	79

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να μελετήσει το εξωτερικό χρέος της ελληνικής οικονομίας, μέσα από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές κρίσεις και τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας. Η μεθοδολογία της εργασίας στηρίζεται στη συλλογή δευτερογενών δεδομένων, τα οποία συλλέχθηκαν μέσα από βιβλία, άρθρα σε περιοδικά αλλά και μέσα από επίσημους διαδικτυακούς τόπους.

Η εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο επιχειρεί μια ιστορική επισκόπηση της κρίσης χρέους και των διεθνών οικονομικών κρίσεων. Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει τα μέτρα αντιμετώπισης των οικονομικών κρίσεων και τα μέτρα άσκησης κατάλληλης οικονομικής πολιτικής για έξοδο από την κρίση. Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τις αιτίες και τις συνέπειες των χρηματοπιστωτικών κρίσεων, που οφείλονται σε προϊόντα υψηλής τεχνολογίας. Το τέταρτο κεφάλαιο αναλύει τις αιτίες και τις συνέπειες της πρόσφατης διεθνούς οικονομικής κρίσης του 2008. Τέλος το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αναφέρεται στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας.

ΚΥΡΙΩΣ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ

Ξεκινώντας την ανάπτυξη της παρούσας ενότητας, θα οριστεί το χρέος και συγκεκριμένα το δημόσιο χρέος. Σύμφωνα με τον Στόικο Η το 2009 στο άρθρο του *«Οικονομική κρίση»*, το δημόσιο χρέος ορίζεται ως εξής: *«Δημόσιο χρέος είναι το σύνολο των οφειλών σε χρηματικές μονάδες του ευρύτερου Δημοσίου τομέα. Ο ευρύτερος Δημόσιος Τομέας αποτελείται από την κυβέρνηση, τα Υπουργεία, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (δήμοι κ.λπ.)»* (Στόικος, 2009).

Σύμφωνα με τον Cohn T.H το 2009, στο βιβλίο του *«Διεθνή Πολιτική Οικονομία, Θεωρία και Πράξη»*, *«Μια χώρα έχει έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, όταν οι πληρωμές της στο εξωτερικό είναι μεγαλύτερες από αυτά που εισπράττει»* (Cohn, 2009).

Στα κράτη τα οποία βρέθηκαν υπό τη σκέπη υψηλών χρεών, και οι κυβερνήσεις τους επέλεξαν να τροφοδοτήσουν με χρήματα τη δυσμενή αυτή κατάσταση, αντί να επιλέξουν να προσαρμοστούν, το αποτέλεσμα ήταν να αναγκαστούν να δανειστούν από εξωτερικές πηγές πίστωσης ή να μειώσουν τα συναλλαγματικά τους αποθέματα.

Προκειμένου να οριστεί το χρέος μιας χώρας, θα πρέπει να γίνουν δυο δράσεις, από τη μια να οριστεί το μέγεθος του χρέους και από την άλλη να προσδιοριστεί η δυνατότητα της χώρας να το αντιμετωπίσει προβαίνοντας στην αποπληρωμή του.

Σύμφωνα με τον Νικολακόπουλο Κ και τον Καλλίνικο Ν το 2010, στο άρθρο τους *«Συστημική κρίση και διαμάχες στην ευρωζώνη»*, *«Η βάση του μερκαντιλισμού στο διεθνές εμπόριο, υπήρξε η προώθηση των εξαγωγών σε*

βάρος των εισαγωγών ως τρόπο ανάπτυξης μιας χώρας» (Νικολακόπουλο & Καλλίνικο, 2010). Η τάση αυτή αναπτύσσεται μέσα από τη στρατηγική «εξαγωγής της κρίσης στον γείτονα». Συγκεκριμένα οι χώρες που το επιλέγουν ακολουθούν μια επιθετική στρατηγική με υποτιμήσεις των νομισμάτων, με προστατευτικά εμπορικά μέτρα, με εγχώριες πολιτικές ελέγχου προκειμένου να κρατηθεί χαμηλό το κόστος παραγωγής.

Η στρατηγική αυτή μπορεί να ακολουθηθεί από κάποιες χώρες εις βάρος των υπολοίπων, οι οποίες αν δεν έχουν λάβει τα μέτρα τους, μπορούν να βρεθούν υπό την πίεση ενός διογκωμένου και αυξανόμενου χρέους αφού γι' αυτές θα ισχύσει μια ακριβώς αντίθετη κατάσταση, όπου οι εισαγωγές θα υπερκαλύπτουν τις εξαγωγές, άρα δεν θα υπάρχουν κέρδη.

Η αιτία αυτής της κατάστασης, βέβαια δεν οφείλεται μόνο στη χώρα που προβαίνει στην επιθετική προσέγγιση, αλλά και στη χώρα που την αποδέχεται στους χειρισμούς της και ευρύτερα στο οικονομικό και πολιτικό γίνεσθαι το οποίο επιτρέπει τέτοιου είδους καταστάσεις. Σήμερα η Ευρωζώνη και πολλές από τις χώρες της, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, βρίσκονται σε κρίση χρέους, αφού το Ευρωπαϊκό γίνεσθαι δεν τις προστάτεψε όπως έπρεπε, ενώ και οι ίδιες δεν προστάτεψαν τον εαυτό τους και από επιθετικές πολιτικές αλλά και παίρνοντας όταν έπρεπε τα κατάλληλα μέτρα.

Συνεχίζοντας με τον ορισμό της κρίσης χρέους, θα πρέπει να τεθεί μια ακόμα θεωρητική προσέγγιση, η οποία αναφέρει ότι όταν ένα κράτος δεν έχει επαρκές ξένο συνάλλαγμα προκειμένου να μπορέσει να αποπληρώσει τις οικονομικές του υποχρεώσεις, ήτοι το κεφάλαιο δανεισμού αλλά και τους τόκους του, τότε οδηγείται σε διόγκωση του χρέους του (Cohn, 2009).

Σύμφωνα με τον Attali J το 2010, στο βιβλίο του *«Παγκόσμια κατάρρευση σε 10 χρόνια; Δημόσιο Χρέος: Η τελευταία ευκαιρία»* αναφέρει ότι: *«Μπορεί στη δημοκρατία τα χρέη να αναλαμβάνονται από το κοινωνικό σύνολο και να είναι μεταβιβάσιμα από γενιά σε γενιά, τα πρώτα όμως χρέη δημιουργήθηκαν από ηγεμόνες, τα οποία χρωστούσαν οι ίδιοι και δεν μεταφέρονταν σε κληρονόμους ή διαδόχους» (Jasques, 2010).*

Η άποψη αυτή δηλώνει ότι η κρίση χρέους ως όρος δεν προέρχεται μόνο μέσα από λανθασμένους οικονομικούς χειρισμούς σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, οι οποίοι μπορεί να σχετίζονται για παράδειγμα με τη σχέση εισαγωγών-εξαγωγών, αλλά είναι και απόρροια παλαιότερων δανείων που δεν αποπληρώθηκαν ποτέ αλλά σ' αντίθεση με το παρελθόν μεταφέρθηκαν στις επόμενες γενεές. Συγκεκριμένα στην αρχαιότητα οι δανειστές ήλπιζαν να εισπράξουν τα χρήματα από τον ηγεμόνα που τα δανείστηκε όσο ζούσε, γιατί όταν αυτός πέθαινε, χανόταν και το χρέος μαζί του. Σήμερα τα λάθη των πολιτικών-ηγεμόνων και τα χρέη που δημιουργούν, βαραίνουν τις επόμενες γενεές μέχρι να αποπληρωθούν.

Ο δανεισμός και το χρέος, δεν είναι σημερινό φαινόμενο αντίθετα από την αρχαιότητα, οι βασιλιάδες για να μπορέσουν να αντέξουν στους μακρόπνοους πολέμους που οι ίδιοι ξεκινούσαν έναντι των γειτόνων τους, αναγκάζονταν να πάρουν δάνεια είτε από τους ναούς είτε από ιδιώτες. Πρωταγωνίστρια σύμφωνα με το συγγραφέα στην ανάπτυξη του όρου «δημόσιο χρέος», είναι η Ελλάδα. Συγκεκριμένα η πρώτη περίπτωση καταγεγραμμένου δημόσιου δανεισμού αναφέρεται στην Αρχαία Ελλάδα.

Συγκεκριμένα το 431 π.Χ., με την έναρξη του Πελοποννησιακού Πολέμου, η κυβέρνηση της Σπάρτης αλλά και άλλων εμπλεκόμενων συμμαχικών της πόλεων, λόγω έλλειψης ρευστότητας, αναγκάστηκε να πάρει άτοκο δάνειο από τους ιερείς της Αρχαίας Ολυμπίας και των Δελφών. Από την άλλη ο αντίπαλος της η Αθήνα, αναγκάστηκε και αυτή να δανειστεί, συγκεκριμένα τη περίοδο 426 μέχρι το 422 π.Χ. οι κυβερνώντες πήραν τρία δάνεια από τους ιερείς των ναών: της Αθηνάς Πολιάδος, της Αθηνάς Νίκης και της Αρτέμιδος (Jasques, 2010).

Με βάση τη παραπάνω αναφορά διαπιστώνεται ότι το χρέος και ειδικά σε επίπεδο κράτους, είναι ένας όρος ο οποίος ξεκινά πολλά χρόνια πριν να υπάρχει, δηλώνοντας την ανάγκη των κρατών να υποστηρίξουν δράσεις τις οποίες μόνο τους δεν θα ήταν ικανά να αναπτύξουν. Το χρέος από τότε δέσμευε το κράτος και η μη αποπληρωμή του το οδηγούσε στην χρεοκοπία αλλά και στην ολική κατάρρευση.

Οι κρίσεις χρέους ποικίλλουν σε σχέση με τη σοβαρότητα τους, αλλά και σε σχέση με τους τρόπους που καλείται ένα κράτος μέσω της κυβέρνησης του να αντιμετωπίσει. Στη περίπτωση που το κράτος καλείται ν' αντιμετωπίσει ένα προσωρινό πρόβλημα τότε και το πρόβλημα ρευστότητας του είναι προσωρινό. Συγκεκριμένα σ' αυτή τη περίπτωση μπορεί να μην κάνει κάποιες πληρωμές και να αποπληρώσει το χρέος του αργότερα με όρους που οι πιστωτές του θα αποδεχτούν, ακόμα μπορεί να πάρει ένα νέο δάνειο προκειμένου να καλύψει τις ληξιπρόθεσμες οφειλές του παλαιού (Cohn, 2009). Στη συγκεκριμένη περίπτωση θετική αντιμετώπιση του χρέους μπορεί να επέλθει και μέσα από τη μείωση από τη πλευρά των πιστωτών του δανείου είτε σ' επίπεδο τόκων είτε σ' επίπεδο κεφαλαίου. Οι κρίσεις χρέους μπορεί να είναι αρχικά πρόβλημα ρευστότητας, μπορεί όμως στο τέλος να γίνουν πρόβλημα φερεγγυότητας. Οι κρίσεις χρέους ορίζονται και διαπραγματεύονται μέσα από τους ακόλουθους όρους (Cohn, 2009):

1. Αναδιάρθρωση του χρέους: Ο όρος αυτός αλλάζει τη συμφωνία μεταξύ του πιστωτή και του χρεώστη, με νέα δεδομένα που ευνοούν και διευκολύνουν το δεύτερο.
2. Ελάφρυνση χρέους: Η συγκεκριμένη είναι μια μορφή αναδιάρθρωσης που μειώνει το συνολικό φορτίο του χρέους, δηλαδή είτε παραγράφει ένα μέρος του είτε το μειώνει.
3. Αναδιαπραγμάτευση του χρέους: Στη περίπτωση αυτή υπάρχει αναβολή των προθεσμιακών πληρωμών και καθορισμός μεγαλύτερων διαστημάτων κάλυψης των ληξιπρόθεσμων ποσών. Η συγκεκριμένη τακτική μπορεί να εφαρμοστεί όταν ο οφειλέτης έχει πρόβλημα ρευστότητας.
4. Παραγραφή ή μείωση του χρέους: Εφαρμόζεται όταν το κράτος είναι αφερέγγυο και δεν μπορεί να καλύψει τις υποχρεώσεις του προς τους δανειστές του.

Μέσα στα χρόνια και υπό καθεστώς χρεών έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις, οι οποίες εκφράζονταν ανάλογα με τη θέση που είχε ένα κράτος αλλά και τα συμφέροντα τα οποία εξυπηρετούσε και υποστήριζε.

Συγκεκριμένα τη δεκαετία του 1980 οι χώρες του βορρά, θεωρούσαν ότι η κρίση χρέους, ήταν απόρροια της αδυναμίας αποπληρωμής από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Από την άλλη οι χώρες του νότου θεωρούσαν τις κρίσεις του χρέους ως κρίση ανάπτυξης, η οποία αναφερόταν σε μια οικονομική ύφεση μετά τη Μεγάλη Ύφεση που ξεκίνησε μετά το πετρελαϊκό σοκ (Cohn, 2009).

Το χρέος πάντως για το σύνολο των χωρών ανεξάρτητα και από όπου και αν βρίσκονται αλλά και σ' όποιο επίπεδο και αν είναι, σχετίζεται από τη σχέση συγκεκριμένων μεταβλητών, οι οποίες είναι οι ακόλουθες: «(α) ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας, (β) ο πληθωρισμός, (γ) το μεσοσταθμικό επιτόκιο εξυπηρέτησης του χρέους, (δ) τα πρωτογενή ελλείμματα του δημοσίου (ελλείμματα χωρίς πληρωμές για τόκους) (ε) αστάθμητοι παράγοντες *stock-flow*» (Μαλλιάρopoulos, 2010).

Η μαθηματική σχέση που ορίζει το χρέος και συγκεκριμένα το δημόσιο, είναι η ακόλουθη: $bt = bt-1 (1+rt-gt) + dt + ft$, όπου b ο λόγος δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ, r το ονομαστικό μεσοσταθμικό επιτόκιο εξυπηρέτησης του χρέους, g ο ρυθμός μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ (=ρυθμός ανάπτυξης + πληθωρισμός), d το πρωτογενές έλλειμμα και f η προσαρμογή *stock-flow*» (Μαλλιάρopoulos, 2010).

Στην επόμενη ενότητα αλλά και στις ενότητες αυτού του κεφαλαίου, οι συγγραφείς θα μελετήσουν πιο διεξοδικά τον όρο χρέος με αναφορές στο εξωτερικό χρέος ενός κράτους ενώ θα αναπτύξουν ιστορικά τις οικονομικές κρίσεις που έπληξαν την υφήλιο και προκλήθηκαν είτε από οικονομικά σοκ όπως το πετρελαϊκό είτε από χρέη που κάποιες χώρες μέσα στην ιστορία δεν μπόρεσαν να καλύψουν και οδηγήθηκαν στην χρεοκοπία, παρασύροντας μαζί τους και τη παγκόσμια οικονομία.

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

Πολλές φορές έχουμε ακούσει την έκφραση ότι η Ιστορία επαναλαμβάνεται, με αυτή τη ρήση και αναφερόμενοι μόνο στους κατέχοντες των καίριων θέσεων αυτής της κοινωνίας, υπάρχει η ανάγκη να δηλωθεί ότι πολλά γεγονότα ιστορικά έχουν επαναληφθεί ξανά και ξανά και ότι υπάρχει ένας μπούσουλας αντιμετώπισης αυτών. Αυτό που δε λέγεται είναι ότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για να αντιμετωπιστούν, είχαν ως αποτέλεσμα τους να επαναληφθούν και πάλι τα ίδια γεγονότα στο μέλλον και να οδηγηθεί η κοινωνία μας στον ίδιο παρονομαστή.

Πρόσφατη μελέτη της McKinsey έδειξε ότι οι κρίσεις του: 1764-1768, του 1857, του 1990, του 1930 και του 2008 για την Αμερική έχουν κοινές πηγές ανάπτυξης οπότε μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε παρόμοιες μεθόδους αντιμετώπισης, μεθόδους που κατάφεραν να βοηθήσουν κάποιους ηγέτες της τότε αγοράς αλλά και κάποιους νεοεισερχόμενους, να επιβιώσουν και να χτίσουν τα νέα πλαίσια λειτουργίας της αγοράς.

Αυτό που δε λέγεται είναι ότι αν μια στρατηγική ακολουθήθηκε τέσσερις φορές και οδήγησε και πάλι σε κρίση γιατί τώρα θα πρέπει να είμαστε σίγουροι, ότι όταν τελειώσει και αυτή η κρίση δε θα οδηγηθούμε σε 20-30 χρόνια από τώρα σε μια νέα κρίση με ίδια χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη μελέτη τα χαρακτηριστικά των κρίσεων αναφέρονταν χρονικά στα ακόλουθα:

1. 1764-1768: Αναφέρεται στη πτώση των τιμών της γης. Πολλοί αμερικάνοι εκείνη τη περίοδο κατέληξαν στις φυλακές από χρέη.
2. 1857: Αναφέρεται σε παρόμοιους λόγους με το 1764-1768, η συγκεκριμένη κρίση όμως οδήγησε στον εμφύλιο πόλεμο. Εκείνη τη περίοδο οι τιμές των υποθηκών ανέβηκαν κατακόρυφα. Το αποτέλεσμα της κρίσης αναφέρθηκε ως εξής:

■ Σ' οικονομική κρίση σ' όλα τα κοινωνικά στρώματα.

- Σ' αύξηση πληθυσμού σε συγκεκριμένες περιοχές και επιβάρυνση αυτών.
 - Σε μεγάλες εξαγορές και συγχωνεύσεις για επιβίωση.
3. 1929-1933 (Το Κραχ του 1930): Η βάση της συγκεκριμένης κρίσης σχετίζεται με τη δανειακή πολιτική, τα υψηλά επιτόκια και γενικά τη στρατηγική των τραπεζών, αλλά και το χρηματιστήριο.
 4. 1990-1991-2001: Νομοθετική καθίζηση του συστήματος. Λανθασμένες κινήσεις και πάλι σ' επίπεδο τραπεζικών στρατηγικών. Το τρίπτυχο της κρίσης ήταν Δάνεια- Στεγαστικό- Θεσμικό πλαίσιο.
 5. 2007-?: Η κρίση του σήμερα αναφέρεται και πάλι στη Στεγαστική Αγορά, στο τραπεζικό Δανεισμό.

Οι κινήσεις που έγιναν σ' όλες τις προαναφερόμενες κρίσεις ήταν παρόμοιες, η μεθοδολογία που αποφάσισαν ν' ακολουθήσουν οι φορείς σε κάθε περίοδο ήταν η ίδια. Συγκεκριμένα:

1. Διαχείριση Κρίσεων 1764-1768-1857: Ίδρυση θεσμοθετημένων οργάνων τα οποία είχαν ως αντικείμενο να διαχειριστούν τη κρίση. Συγκεκριμένα τα Federal Deposit και Insurance Corporation.
2. Διαχείριση Κρίσεων 1929-1933: Ίδρυση ισχυρών οικονομικών ιδρυμάτων για την αντιμετώπιση όπως τα:

- RFC: Reconstruction Finance Corporation.

- FDIC: Federal Deposit Insurance Corporation.

3. Διαχείριση Κρίσεων 1990-2000-2001: Οι δράσεις που αναπτύχθηκαν είναι οι ακόλουθες:

- Δράση 1: Ανάπτυξη του Financial Institution Reform, Recovery and Enforcement Act το 1989 το οποίο είχε ως στόχο του ν' αντιμετωπίσει τη χρεοκοπία της στεγαστικής και δανειακής πολιτικής.

- Δράση 2: Ανάπτυξη του RTC (Ratio to Complete), το οποίο ήταν ένα σύστημα εξισορρόπησης κόστους αγαθών και τιμών πώλησης.

Στη τωρινή κρίση αναπτύχθηκαν δράσεις σχετικές με την ανάπτυξη της δράσης για οικονομική σταθερότητα, με τη παροχή κρατικών κονδυλίων για ενίσχυση της οικονομίας, συγκεκριμένων κλάδων όπως η αυτοκινητοβιομηχανία.

1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

Σύμφωνα με τον Farrell (2008), το καπιταλιστικό σύστημα έχει μέχρι σήμερα βιώσει τρεις κρίσεις. Στη πραγματικότητα όμως σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα υπήρξαν κατά την έναρξή του δυο κρίσεις ακόμα, μια το 1850 και μια το 1891 (Farrell, 2008).

Ξεκινώντας ιστορικά από τη κρίση της περιόδου 1929-1933 διαπιστώνεται ότι η παρούσα κρίση ήταν αποτέλεσμα της αυξημένης παραγωγής πολύ περισσότερης από τη ζήτηση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της βιομηχανικής παραγωγής κατά 40%, το κλείσιμο 865.000 μικρομεσαίων επιχειρήσεων αλλά και τη δημιουργία 35.000.000 ανέργων.

Κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης, παρουσιάστηκε μια ραγδαία πτώση του χρηματιστηρίου η οποία οδήγησε στο κραχ της Wall Street. Το συγκεκριμένο κραχ είχε ως αποτέλεσμα τη μεγάλη ύφεση στην οποία οδηγήθηκε αρχικά η Αμερικανική οικονομία και στη πορεία η παγκόσμια. Τη Πέμπτη 24 Οκτωβρίου 1929 η οποία ονομάστηκε «Μαύρη Πέμπτη», το χρηματιστήριο έκλεισε με απώλειες 13% (Wright, 2008).

Η αγορά κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες να ανατρέψει τη παρούσα αρνητική κατάσταση, όμως έχοντας χάσει το χρηματιστήριο το 90% της αξίας του, η κατάσταση ήταν μη αναστρέψιμη. Εκατομμύρια οικογένειες έχασαν τα χρήματά τους, το ΑΕΠ των ΗΠΑ μειώθηκε δραματικά ενώ υπήρχαν μεγάλα ποσοστά ανεργίας και τέλος οι τράπεζες χρεοκόπησαν. Η Αμερικανική οικονομία χρειάστηκε 10 ολόκληρα χρόνια αλλά και την έναρξη του 2^{ου} Παγκοσμίου πολέμου για να βγει από τη κρίση, μια και οι στρατιωτικές δαπάνες μείωσαν την ανεργία και επέφεραν την ανάπτυξη.

Η κρίση στην Αμερικανική οικονομία επανήλθε κατά το τέταρτο κύμα του πολέμου, με το πόλεμο του Βιετνάμ. Οι ΗΠΑ αναγκάστηκαν να δανειστούν και λόγω των ισοτιμιών αλλά και της συνθήκης του Bretton Woods, το Αμερικανικό νόμισμα υπέστη μεγάλη υποτίμηση, με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο πληθωρισμός αλλά και τα ποσοστά ανεργίας (Krugman, 2008).

Η επόμενη κρίση, η οποία ονομάστηκε και σιωπηρή μια και ήταν μη αναμενόμενη, ενώ τα αποτελέσματα της δεν επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό την παγκόσμια οικονομία από τη πρώτη στιγμή, σχετίστηκε με το πετρέλαιο και εκδηλώθηκε από το 1973 μέχρι το 1980.

Αργότερα στις 19 Οκτωβρίου του 1987, υπήρξε μεγάλη πτώση του δείκτη Dow Jones ο οποίος έχασε το 22% της αξίας του μέσα σε πολύ λίγες ώρες. Οι αιτίες της κρίσης ήταν (Charles, Kindleberger and Robert, 2005): α) Η μεγάλη και ξαφνική πτώση του δολαρίου, β) Οι φήμες για εξαγορές, γ) Η κακή πληροφόρηση των πολιτών, δ) Αύξηση των επιτοκίων από τη Γερμανία το 1989 προκειμένου να αποφύγει το δανεισμό.

Η Fed και άλλες τράπεζες οδηγήθηκαν σχεδόν στη χρεοκοπία, στο τέλος η κρίση αυτή ξεπεράστηκε σχετικά εύκολα δεδομένων των επιπτώσεων που είχε. Η συγκεκριμένη κρίση έδωσε το έναυσμα για την εφαρμογή αυστηρότερων κανόνων σε σχέση με τη λειτουργία των τραπεζών και της οικονομίας ευρύτερα.

Η επόμενη κρίση ξέσπασε όταν το επενδυτικό fund Long-Term Capital Market (LTCM) βρέθηκε σε δεινή θέση η οποία ήταν απόρροια των κρίσεων της Ασίας, Ρωσίας και Βραζιλίας τη περίοδο 1997-1998. Το LTCM έπαθε μεγάλη ζημιά όταν οι Ρώσοι ανέστειλαν από τη πλευρά τους τον Αύγουστο του 1998, την εξόφληση των κρατικών ομολόγων, βυθίζοντας το αμερικανικό χρηματιστήριο.

Στο Πίνακα 2-1 γίνεται μια παρουσίαση των μακρών κυμάτων της οικονομίας των περιόδων άνθησης και κρίσεων.

Πίνακας 2-1: Σχηματική περιοδολόγηση Μακρών Κυμάτων

Πρώτο μακρο κύμα	1790-1845	60 έτη
Βιομηχανική Επανάσταση	1790-1815	25 έτη
Κρίση (Η πείνα του 1840)	1815-1850	35 έτη
Δεύτερο μακρο κύμα	1845-1895	45 έτη
Άνθηση (Η Βικτωριανή ανάκαμψη)	1850-1870	20 έτη
Κρίση (Η μεγάλη κρίση)	1870-1895	25 έτη
Τρίτο μακρο κύμα	1895-1940	45 έτη
Άνθηση (Η belle époque)	1895-1920	25 έτη
Κρίση (Το κραχ του 1929)	1920-1940	20 έτη
Τέταρτο μακρο κύμα	1940-1990	50 έτη
Άνθηση (Ο χρυσός αιώνας της συσσώρευσης)	1940-1970	30 έτη
Κρίση (Η σιωπηρή κρίση)	1970-1990	20 έτη
Πέμπτο μακρο κύμα	1990	
Άνθηση (Η επανάσταση της πληροφορικής)	1989-2008	Περίπου 20 έτη
Κρίση	2008	

Πηγή: Τσουλφίδης, Λ., (2003) *Οικονομική Ιστορία της Ελλάδος*
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Σε επόμενη ενότητα και εκτενέστερα στο Κεφάλαιο 4 θα γίνει η ανάλυση της πρόσφατης οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεων της.

Την περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης εφαρμόστηκε το δόγμα ότι η παρέμβαση της Fed για τη διάσωση των τραπεζών που αντιμετώπιζαν σοβαρό

πρόβλημα δεν ήταν επιθυμητή καθώς θα ενθάρρυνε τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς να αναλαμβάνουν υπερβολικούς κινδύνους (το επιχείρημα του ηθικού κινδύνου).

Η νομισματική πολιτική της εποχής, επίσης, επιδείνωνε τις οικονομικές συνθήκες, καθώς η Ομοσπονδιακή Τράπεζα συνέχιζε να αυξάνει τα επιτόκια ώστε να διατηρεί την εμπιστοσύνη προς το δολάριο. Άλλα ούτε και η δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης των ΗΠΑ βοήθησε καθώς αυξήθηκαν οι φόροι για την κάλυψη του ελλείμματος στα έσοδα του κράτους από τη φορολογία λόγω της μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας.

Οι Reinhart και Rogoff (2008), στην μελέτη τους εξέτασαν κατά πόσον η χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε στις ΗΠΑ από τον Αύγουστο του 2007 αποτελεί ένα μοναδικό φαινόμενο ή, αντίθετα παρουσιάζει ομοιότητες με προηγούμενες κρίσεις. Οι εν λόγω συγγραφείς διαπίστωσαν σημαντικές ομοιότητες, αλλά και διαφορές, ανάμεσα στην προαναφερθείσα κρίση και στις ακόλουθες 18 τραπεζικές-χρηματοοικονομικές κρίσεις, κατά την μεταπολεμική περίοδο (το έτος στο οποίο αρχικά εκδηλώθηκε η κρίση αναγράφεται στην παρένθεση).

Πέντε Μεγάλες Τραπεζικές Κρίσεις

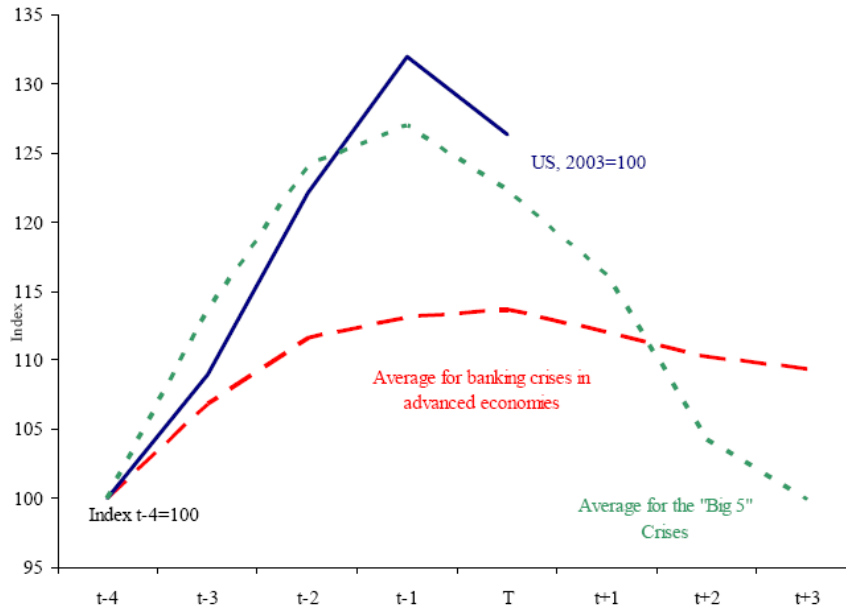
- Ισπανία (1977)
- Νορβηγία (1987)
- Φινλανδία (1991)
- Σουηδία (1991)
- Ιαπωνία (1992)

Άλλες Τραπεζικές Κρίσεις

- Ηνωμένο Βασίλειο (1974, 1991, 1995)
- Γερμανία (1977)
- Καναδάς (1983)

- Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (1984)
- Ισλανδία (1985)
- Δανία (1987)
- Νέα Ζηλανδία (1987)
- Αυστραλία (1989)
- Ιταλία (1990)
- Ελλάδα (1991)
- Γαλλία (1994)

Συγκεκριμένα, οι συγγραφείς συνέκριναν τις προαναφερθείσες τραπεζικές κρίσεις με την πρόσφατη Αμερικανική κρίση στα εξής 5 σημεία: α) τιμές των ακινήτων, β) τιμές μετοχών, γ) έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών, δ) πραγματική αύξηση του ΑΕΠ και ε) δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Αναφορικά με τις τιμές των ακινήτων παρατηρήθηκε μια σημαντική άνοδος των τιμών πριν την εκδήλωση της κρίσης, κατά την χρονική στιγμή T, με την Αμερική ωστόσο να ξεπερνά κατά πολύ τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

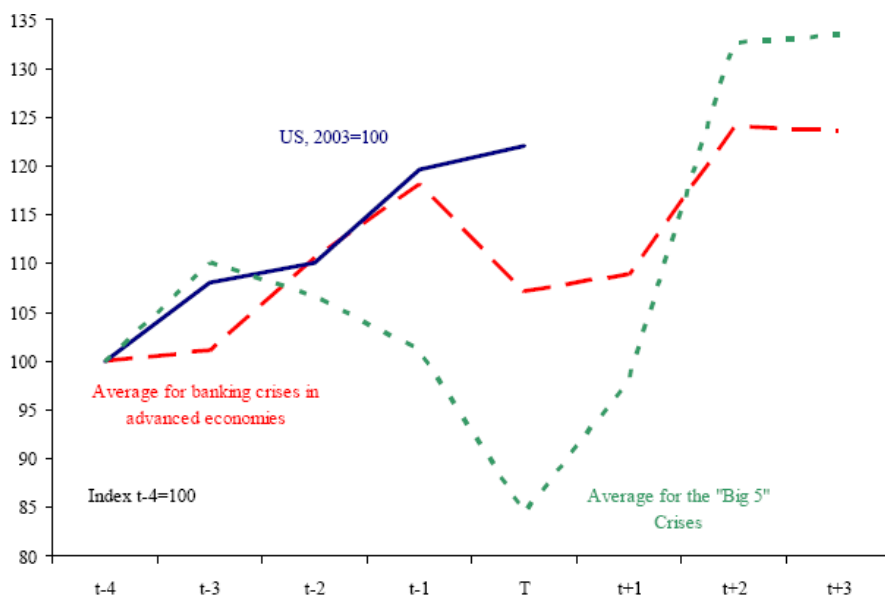

Σχήμα 1-1: Ο Δείκτης Τιμών των Ακινήτων

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

Είναι σαφές ότι η άνοδος των τιμών μετοχών και των ακινήτων αποτελεί, για χώρες με σημαντικές κεφαλαιακές εισροές στο ισοζύγιο πληρωμών της, προάγγελο της επερχόμενης κρίσης.

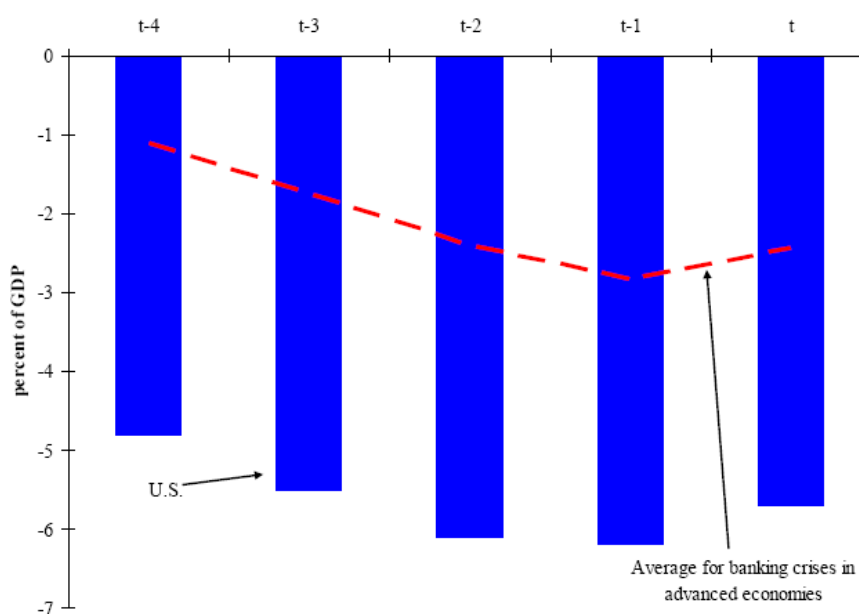
Και στην περίπτωση των μετοχών, η άνοδος των τιμών τους, κατά την περίοδο πριν την κρίση, υπήρξε μεγαλύτερη στις ΗΠΑ, αλλά εδώ ωστόσο βλέπουμε ότι στις πέντε μεγάλες κρίσεις είχαμε πτώση των μετοχικών αξιών πριν από την εκδήλωση της κρίσης (Σχήμα 1-2).

Σχήμα 1-2: Η Πραγματική Αξία των Μετοχών

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

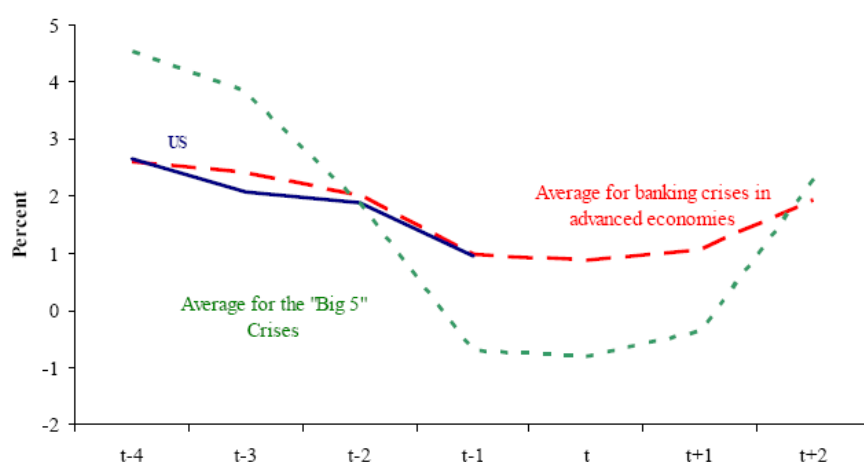
Η πορεία του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στην Αμερική ήταν χειρότερη σε σύγκριση με την πορεία του αντίστοιχου ελλείμματος σε χώρες, οι οποίες επλήγησαν από κάποια τραπεζική κρίση (Σχήμα 1-3).

Σχήμα 1-3: Το Έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

Σε όλες τις περιπτώσεις ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας μειώθηκε πριν την εκδήλωση της κρίσης, και παρέμεινε χαμηλός στην μετέπειτα περίοδο. Βέβαια η πτώση του εν λόγω ρυθμού ήταν σημαντικότερη στην περίπτωση των πέντε μεγάλων κρίσεων (Σχήμα 1-4).

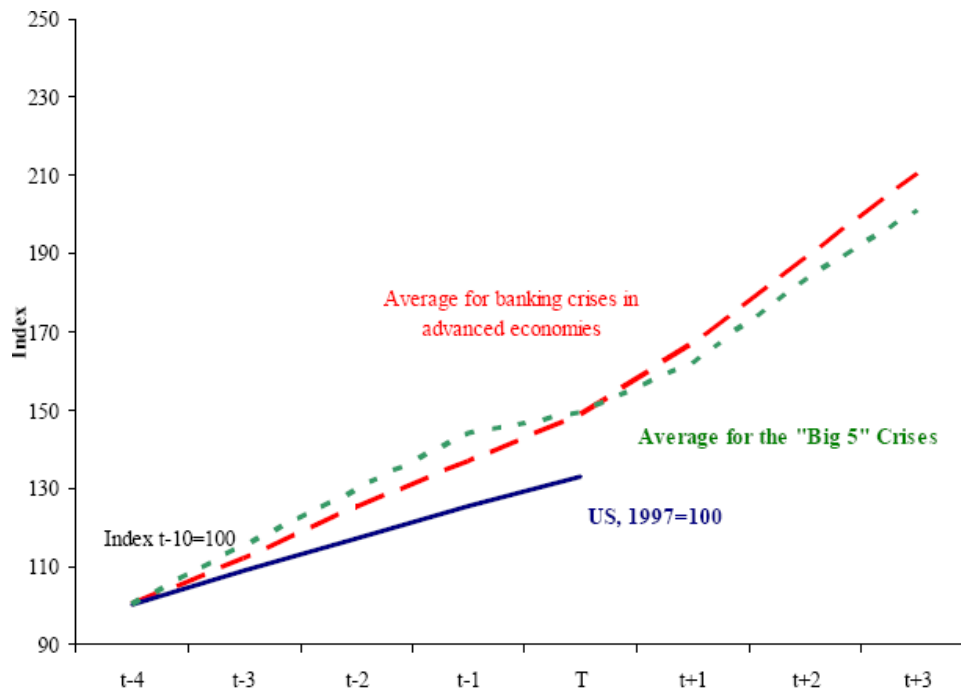
Σχήμα 1-4: Η Μεγέθυνση του Κατά Κεφαλήν Πραγματικού ΑΕΠ (σε όρους PPP)

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

Το ζητούμενο είναι κατά πόσον η Αμερικανική κρίση του 2007-2008 θα αποδειχθεί παρόμοια με τις πέντε μεγάλες κρίσεις που έπληξαν βιομηχανικές χώρες, οπότε σ' αυτή την περίπτωση θα πρέπει να αναμένουμε μια σημαντική υστέρηση του ΑΕΠ σε σχέση με το δυνητικό του επίπεδο για μια εκτεταμένη χρονική περίοδο.

Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε σε όλες τις περιπτώσεις, κατά την χρονική περίοδο τεσσάρων ετών πριν την κρίση,

ωστόσο η άνοδος του στην περίπτωση της Αμερικής ήταν σαφώς μικρότερη σε σύγκριση με τις υπόλοιπες κρίσεις.

Σχήμα 1-5: Το Δημόσιο Χρέος

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

Τέλος θα πρέπει να αναφέρουμε ότι, πέρα από τις παραπάνω ομοιότητες και διαφορές, οι Reinhart και Rogoff (2008) διαπίστωσαν ότι στην πλειονότητα των τραπεζικών κρίσεων που εξέτασαν είχε προηγηθεί μια, τρόπον τινά, απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού κλάδου, υπό μορφή χαλαρότερης ρύθμισης του συστήματος, με αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων, ελαφρώς ρυθμιζόμενων, θεσμών, οι οποίοι, τότε, ενίσχυσαν την σταθερότητα του συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Αφού πραγματοποιήθηκε μια σύντομη επισκόπηση των κρίσεων χρέους στο διεθνή χώρο, το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο να παρουσιάσει τα μέτρα αντιμετώπισης των οικονομικών κρίσεων και τα μέτρα άσκησης κατάλληλης οικονομικής πολιτικής για την έξοδο από την οικονομική κρίση. Συγκεκριμένα θα αναφερθούν τρόποι και μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης αλλά και δράσεις βελτίωσης της λειτουργίας των επιχειρήσεων.

2.1 ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΓΕΝΙΚΑ

Οι κρίσεις μπορούν να επιλυθούν κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης τους. Τα συμπτώματα παίζουν ρόλο στην επίλυση. Σ' αυτά πρέπει ένας οργανισμός να δώσει βαρύτητα επειδή όμως πολλές φορές το περιεχόμενό τους είναι περίπλοκο και αναφέρεται σε διαφορετικές προσεγγίσεις, μπορούν να ξεγελάσουν και να αποπροσανατολίσουν τη διοίκηση του οργανισμού. Παρόλα αυτά, τα συμπτώματα αποτελούν τα μόνα στοιχεία που έχει ένας οργανισμός για να προχωρήσει στην εφαρμογή διορθωτικών κινήσεων που θα τον βοηθήσουν να επιφέρει την επίλυση της κρίσης. Όταν μια επιχείρηση αφήνει άλυτα κάποια θέματα μπορεί αυτά να την οδηγήσουν στη τελική καταστροφή.

Η καρδιά της λύσης είναι στην ανάπτυξη αμυνών τις οποίες μια εταιρία μπορεί να σχεδιάσει και να εφαρμόσει προκειμένου να αποφύγει τις διάφορες κρίσεις. Αυτό το βήμα έχει γι' αυτήν το λιγότερο κόστος αλλά είναι το πιο αποτελεσματικό. Η ανάπτυξη αμυνών αποτελεί μέσο μέτρησης των βασικών προβλημάτων μιας εταιρίας (Birch, 1999). Οι βασικές εσωτερικές λειτουργίες μιας επιχείρησης όπως το οικονομικό τμήμα, η παραγωγή, οι λειτουργίες, το

μάρκετινγκ, το ανθρώπινο δυναμικό είναι ευαίσθητες στις πιέσεις που δέχονται από το ανταγωνιστικό, το τεχνολογικό, το πολιτικό-νομικό, το δημογραφικό αλλά και το παγκόσμιο περιβάλλον. Αυτό που πρέπει να γίνεται από τις διοικήσεις είναι να μετρούν τα χάσματα που δημιουργούνται μεταξύ των εσωτερικών και εξωτερικών διαστάσεων προκειμένου να παρατηρούνται τα σημεία τα οποία μπορεί στο μέλλον, να δημιουργήσουν προβλήματα ώστε να αναπτύσσονται συγκεκριμένες άμυνες και μέσα αποφυγής των κρίσεων. Τα βασικά μέσα πρόβλεψης και αποφυγής είναι τα ακόλουθα (Grant and King, 1999):

- 1. Στρατηγικές πρόβλεψης:** Αυτή η τεχνική περιλαμβάνει τη πρόβλεψη. Η πρόβλεψη βασίζεται σε διάφορες υποθετικές προσεγγίσεις τις οποίες αναπτύσσει ένας οργανισμός στη προσπάθεια του να είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει νέες καταστάσεις, απρόβλεπτες γι' αυτόν. Πολλές μέθοδοι πρόβλεψης είναι διαθέσιμες για ένα μάνατζερ, ο οποίος θέλει ν' αποφύγει μελλοντικές απρόβλεπτες καταστάσεις. Αυτές οι τεχνικές περιλαμβάνουν ποιοτικές και ποσοτικές μετρήσεις. Η σημασία αυτών δηλώνεται μέσα από την ολοκληρωμένη πρόβλεψη επερχόμενων αλλαγών οι οποίες μπορούν βλάψουν τη λειτουργία ενός οργανισμού.
- 2. Στρατηγικά πλάνα:** Τα στρατηγικά πλάνα είναι εναλλακτικά πλάνα τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να προβλεφθεί κάτι το αναπάντεχο. Ο στρατηγικός σχεδιασμός βασίζεται στη πρόβλεψη και στην ετοιμότητα για αβέβαιες καταστάσεις. Για παράδειγμα οι αεροπορικές εταιρίες αναπτύσσουν τέτοια πλάνα, προκειμένου να προβλέψουν κρίσιμες καταστάσεις όπως είναι οι απεργίες. Πολλά στρατηγικά πλάνα των εταιριών βασίζονται σε προηγούμενο στρατηγικό σχεδιασμό, ο οποίος κυρίως προβλέπει και βασίζεται στις αλλαγές του περιβάλλοντος.
- 3. Περιπτωσιολογική ανάλυση:** Η μέθοδος αυτή μοιάζει με την προηγούμενη και οδηγεί τον οργανισμό στη φιλοσοφία του σχεδιασμού λύσεων ανάγκης ανά περίπτωση. Σκοπός μέσα από αυτή την τεχνική είναι ο οργανισμός να καταφέρει να αλλάξει κάθε αρνητική γι' αυτόν κατάσταση σε θετική και να βγει στο τέλος κερδισμένος.

4. Ανάλυση σεναρίου: Η τεχνική αυτή είναι αρκετά διαδεδομένη, ουσιαστικά ένας οργανισμός αποφεύγει τον κίνδυνο από μια κρίση μέσα από την ανάπτυξη διαφορετικών σεναρίων λειτουργίας και αποφυγής προβληματικών καταστάσεων. Για παράδειγμα, μια περίπτωση σεναρίου για μια επιχείρηση είναι ένας θάνατος ή μια απρόβλεπτη αποχώρηση κ.λπ. Σ' αυτές τις περιπτώσεις μια εταιρία πρέπει να έχει αναπτύξει εναλλακτικές λύσεις ώστε να μη βρεθεί σε δύσκολη θέση (Grant and King, 1999). Με βάση την General Motors, έχει αναπτυχθεί ένα μοντέλο το οποίο αποτελείται από επτά βήματα και τα οποία πλαισιώνουν ένα σενάριο. Συγκεκριμένα (Offer, 1996):

- Ανάπτυξη διαφόρων σεναρίων.
- Λίστα διαφόρων εναλλακτικών εφαρμογής.
- Αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων κάθε στρατηγικής σεναρίου.
- Αξιολόγηση του χειρότερου πιθανού σεναρίου.
- Συνδυασμός του 3 και του 4 για την ανάλυση της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά.
- Αξιολόγηση των στρατηγικών που θα εφαρμοστούν.
- Σύγκριση αποτελεσμάτων από κάθε εφαρμοσμένη στρατηγική.

Οι στρατηγικές που μπορεί ν' αναπτύξει ένας οργανισμός για να περιορίσει τα ρίσκα της κρίσης είναι οι ακόλουθες (Toby, Kash and Darling, 1999):

1. Διατήρηση αρχείου από κάποιο ενδεχόμενο αρνητικό περιστατικό. Το αρχείο μπορεί να βοηθήσει έναν οργανισμό να εκμαιεύσει πληροφόρηση για το μέλλον, είτε από ένα περιστατικό που συνέβη στο εσωτερικό του είτε από μια δύσκολη κατάσταση που πέρασε ένας οργανισμός του ιδίου ή άλλου κλάδου. Η στρατηγική αυτή χρειάζεται παρατηρητικότητα και συνεχή έρευνα και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό μιας επιχείρησης.

2. Διατήρηση μιας τυπικής και ασφαλούς οργανωτικής δομής. Οι τυπικές και συντηρητικές δομές βοηθούν έναν οργανισμό να είναι πιο συγκροτημένος και να αποφεύγει πιο εύκολα τις εξωτερικές κρίσεις αλλά και τα ρίσκα.
3. Ανάπτυξη κανονισμών και νόμων για την εύκολη επίλυση προβλημάτων. Εδώ ο οργανισμός αναπτύσσει τακτικές προσέγγισης και αποφυγής συγκεκριμένων προβλημάτων, μέσα από κανονισμούς που ορίζει η κουλτούρα του. Η στρατηγική αυτή βοηθά στην αποφυγή απρόβλεπτων καταστάσεων.
4. Ανάπτυξη πιστεύω και πεποιθήσεων για την αντιμετώπιση και τη προσέγγιση εκ του ασφαλούς κάποιων απρόβλεπτων συμπεριφορών που μπορεί να οδηγήσουν σε κρίση. Εδώ ο οργανισμός μέσα από ανάπτυξη συγκεκριμένων κινήτρων που δίνει στο προσωπικό του, τα βοηθά ν' αναπτύξουν πιστεύω και πεποιθήσεις οι οποίες τα βοηθούν να αντιμετωπίσουν απρόβλεπτες και δύσκολες καταστάσεις.
5. Εφαρμογή διαδικασιών απόφασης: Οι ιεραρχικές δομές βοηθούν στην ευελιξία του οργανισμού σε σχέση με τις αποφάσεις που θέλει να πάρει. Συγκεκριμένα όταν τα ανώτερα κλιμάκια συμβουλευονται τα κατώτερα, τότε οι κρίσεις ξεπερνιούνται πιο εύκολα και οι οργανισμοί γίνονται πιο εύελκτοι και πιο λειτουργικοί σε σχέση με επερχόμενες κρίσεις.
6. Ανάπτυξη συστημάτων ελέγχου. Εδώ ο οργανισμός χρησιμοποιεί τη τεχνολογία αναπτύσσοντας συστήματα τα οποία βασίζονται στις μηχανές και όχι στους ανθρώπους. Η αυτοματοποίηση των διαδικασιών θεωρείται από τον οργανισμό ενδεδειγμένη μια και περιορίζονται οι κίνδυνοι αλλά και πιθανές κρίσεις, όπως είναι οι απεργίες κ.λ.π. (Βαρβαρέσος, 1998).

Με την έννοια «στρατηγική διαχείρισης κρίσεων», εννοούμε την καλύτερη δυνατή δράση που μπορεί να εφαρμόζει ο ένας από τους δύο αντιπάλους σε σχέση με τις ενέργειες του άλλου. Στόχος των στρατηγικών σε σχέση με τις κρίσεις είναι να υποχρεωθεί ο αντίπαλος σε ενέργειες που θα ενδυναμώσουν τη θέση μας και τις οποίες σε διαφορετική περίπτωση δεν θα έκανε.

Σύγκρουση συμφερόντων, ταχεία εξέλιξη γεγονότων, πίεση χρόνου, άγχος και συγκεχυμένη εικόνα, είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της κρίσης.

Οι στρατηγικές χειρισμού κρίσεων διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες: Τις επιθετικές και τις αμυντικές στρατηγικές. Με τις πρώτες επιδιώκεται η αλλαγή του τρόπου λειτουργίας μας σε σχέση με τον αντίπαλο και με τις άλλες επιχειρείται η παρεμπόδιση της εξέλιξης σε βάρος μας και η αντιστροφή της.

2.2 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

Το παρόν κεφάλαιο θα βασιστεί στις απόψεις διαφόρων θεωρητικών σε σχέση με τη κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και τα μέτρα που θα πρέπει να παρθούν για να επιλυθεί η παρούσα κατάσταση. Σίγουρα αυτό που εκτιμάται σήμερα είναι ότι θα χρειαστεί τουλάχιστον μια τριετής περίοδος για τη μείωση του δημόσιου χρέους.

Σύμφωνα με τον Αμπαρτζάκη (2010), θα πρέπει να υπάρχει ένας πλεονασματικός προϋπολογισμός, πράγμα που σημαίνει ότι η οικονομία θα πρέπει να γίνει πιο παραγωγική και ανταγωνιστική. Σύμφωνα με τον ίδιο *«Δεν είναι εύκολο το συνάλλαγμα να καταστεί υψηλότερο των απωλειών από τις εισαγωγές, ώστε ο προϋπολογισμός να είναι πλεονασματικός. Χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια από όλους εμάς ώστε να αποδώσουν οι θυσίες»*.

Σε αναφορά του για τις ελληνικές επιχειρήσεις και το τι πρέπει να γίνει για να βοηθηθούν επισημάνθηκε ότι πιέζονται από τη μείωση της αγοραστικής δύναμης του κοινού, ευρισκόμενες σε τούνελ. Χρειάζεται, σήμερα περιορισμός των εξόδων από τις επιχειρήσεις και αξιοποίηση, σε ορθολογική βάση και όχι για την κάλυψη ταμειακών αναγκών, των χρηματοδοτικών προγραμμάτων, κατά συνέπεια καθιέρωση μίας άλλης νοοτροπίας από τους ίδιους τους επιχειρηματίες (Αμπαρτζάκης, 2010).

Στη δανεική ευημερία στηρίζονταν μέχρι πρόσφατα οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις οι οποίες εμφάνιζαν κύκλο εργασιών που δεν ήταν δικός

τους. Σύμφωνα με τον Δαμιανάκη (2010), «*τόρα η αγορά ισορροπεί στα πραγματικά επίπεδα*» και αυτό που είναι δυνατόν να αποφευχθεί ως επιχειρήσεις και ως χώρα είναι να μη φθάσει αρκετά χαμηλά.

Η Ελλάδα θα περάσει σε μια περίοδο ετών που η κατάσταση θα σταθεροποιηθεί στα επίπεδα της πραγματικής οικονομίας και αυτό σημαίνει μείωση των ενασχολούμενων με τις υπηρεσίες και τα προϊόντα ανάλογα με τον κλάδο. Θα ακολουθήσει, μία αργή διαδικασία ανάπτυξης». Οι καταναλωτές χρειάζεται να έχουν αμυντική στάση και να προσαρμόσουν τις ανάγκες τους στα έσοδα τους.

Εξ ανάγκης οι μικροεπιχειρηματίες θα κάνουν πολύ καλό συμμάζεμα του λειτουργικού κόστους τους, χωρίς αυτό να σημαίνει απολύσεις, αλλά γενικότερα μείωση των λειτουργικών εξόδων τους. Χρειάζεται να προχωρήσουν στην αποφυγή δανεισμού και σε μείωση δανεισμού και να καταβάλλουν προσπάθειες για την αναβάθμιση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους (Δαμιανάκης, 2011).

Σύμφωνα με τον Καρατζή (2011) «*Δεν μπορεί να υπάρχουν άμεσα μέτρα που θα φέρουν την αλλαγή*». Ως ένα μέσο είναι η αποεπένδυση, τονίζει ότι την τελευταία διετία οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 20%.

Οι εταιρίες δεν μπορούν να κάνουν αυξήσεις στις τιμές των εμπορευμάτων. Τα επιτόκια της τάξεως του 5-7% διογκώνουν ακόμα περισσότερο το δημόσιο χρέος. Ο Καταρτζής (2010) αναφέρει ότι το εργοστάσιο στην Αμερική εργάζεται κάτω από εντελώς διαφορετικές συνθήκες και επισημαίνει ότι πολλές επιχειρήσεις θα φύγουν από την Ελλάδα για να δραστηριοποιηθούν στο εξωτερικό (Καταρτζής, 2010). Η λύση που αναφέρεται ως βασική από τους παραπάνω θεωρητικούς αλλά και γενικά, είναι να ληφθούν μέτρα στην κατεύθυνση της ανάπτυξης, να διαμορφωθούν συνθήκες ανάπτυξης του επενδυτικού ενδιαφέροντος και των ίδιων των επενδύσεων.

Ιδιαίτερος σε περιοχές όπως για παράδειγμα η Κρήτη υπάρχει ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του real estate, αλλά χρειάζεται να

διαμορφωθούν οι συνθήκες για τη δημιουργία επενδύσεων από Έλληνες και ξένους επενδυτές.

Σχετικά με τις ελληνικές επιχειρήσεις αναφέρεται ότι οι πολύ καλές εποχές είναι πολύ δύσκολο να έρθουν ξανά. Αυτή την περίοδο αυτό που χρειάζεται είναι να είναι όλοι εγκρατείς. Τα скаμπανεβάσματα είναι γρήγορα, μία βιώσιμη επιχείρηση μπορεί σε λίγους μήνες να αποκτήσει προβλήματα, υπάρχει ανασφάλεια στην αγορά, πράγμα που δείχνει την αστάθεια της. Οι επιχειρηματίες χρειάζεται να είναι εξαιρετικά προσεκτικοί. Οι αποφάσεις της Ευρώπης για τα μέτρα θα πρέπει να είναι η βάση ανάπτυξης. Για την κάλυψη του δημόσιου χρέους όμως είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων ώστε η οικονομία να γίνει ανταγωνιστική.

Οι επιχειρηματίες χρειάζεται να παρακολουθούν από κοντά τις εξελίξεις και να προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες, να είναι προσεκτικοί, να περιορίσουν τα έξοδα των επιχειρήσεων τους και να νιώσουν ότι οι ανακάμψεις και οι πτώσεις πλέον θα είναι βραχύβιες, άρα πρέπει να μάθουν να αντέχουν στις απότομες υφέσεις.

Ένας βασικός τομέας ανάπτυξης είναι η πράσινη ανάπτυξη, η οποία αποτελεί λειτουργία της οικονομίας και των ίδιων των επιχειρήσεων, προσαρμοσμένες πια στην εξοικονόμηση πόρων. Σύμφωνα με τον Φραγκάκη (2010), είναι αρκετά δύσκολη η κατάσταση στην ελληνική οικονομία, θα πρέπει το κράτος να λάβει μέτρα ανάπτυξης της οικονομίας, επενδύοντας στους βασικούς πυλώνες της που είναι ο τουρισμός και ο αγροτικός τομέας. Είναι μονόδρομος η ενίσχυση της παραγωγής, διότι διαφορετικά δεν θα καλυφθεί το δημόσιο χρέος» τονίζει (Φραγκάκης, 2011). Τέλος, σε σχέση με τις επιχειρήσεις, το κράτος θα πρέπει να προβεί σε συγκεκριμένα μέτρα στήριξής τους προκειμένου να καταφέρουν να επιβιώσουν. Τα μέτρα αυτά είναι τα ακόλουθα:

- Αναθεώρηση της στρατηγικής marketing. Αντί να κάνουν περικοπές δαπανών από την υφιστάμενη στρατηγική, με δεδομένη τη σημερινή κατάσταση, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να σκεφτούν τι προϋπολογισμό μπορούν να διαθέσουν για τις ανάγκες τους αυτές.

- Οι επιχειρήσεις με πολλά χρόνια δραστηριότητας καλό είναι να επαναξιολογήσουν το προφίλ των νέων της πελατών και να δουν σφαιρικά την αγορά του υπόλοιπου ανταγωνισμού. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσουν να συμπεράνουν κατά πόσο οι μάρκες που χρησιμοποιούν ταιριάζουν με το προφίλ των πελατών και την ίδια στιγμή να τις επιτρέψουν στη διεθνή αγορά.
- Στόχευση σε συγκεκριμένες ενέργειες. Είναι πολύ σημαντικό ότι κάνουν, χρησιμοποιώντας περιορισμένο προϋπολογισμό δαπανών, να το κάνουν στοχευμένα.
- Σε μια άκρως ανταγωνιστική αγορά αυτό που διαφοροποιεί μια επιχείρηση είναι τα διαφημιστικά της μηνύματα, τα οποία πρέπει να είναι σχετικά με την εποχή αλλά και το προφίλ των πελατών. Στοχεύουν στις ανάγκες, τα θέλω και τα ενδιαφέροντα των πελατών, στοιχεία που μπορούν άμεσα να αλλάξουν τη ροή της αγοράς.
- Ανανέωση του προωθητικού υλικού: τα φυλλάδια, η ιστοσελίδα, αλλά και τα υπόλοιπα εργαλεία προώθησης της εταιρείας πρέπει να ταυτίζονται με το προφίλ των πελατών της.
- Ενσωμάτωση της χρήσης των διαδραστικών μεθόδων χρησιμοποιώντας εργαλεία του διαδικτύου. Υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ του πελάτη και της επιχείρησης σήμερα.
- Διάδοση μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης των αλλαγών. Αποστολή δελτίων τύπου σε εφημερίδες και περιοδικά που ταιριάζουν στο προφίλ των πελατών.
- Δημιουργία στρατηγικών συνεργασίας με άλλες επιχειρήσεις. Οι στρατηγικές συνεργασίες με επιχειρήσεις που έχουν δραστηριότητες συμπληρωματικές, ενδείκνυνται σε περιόδους ύφεσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΟΝΤΑΙ ΣΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Αφού παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο οι τρόποι και τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης αλλά και οι δράσεις βελτίωσης της λειτουργίας των επιχειρήσεων, το παρόν κεφάλαιο θα αναλύσει τα αίτια και τις συνέπειες των χρηματοπιστωτικών κρίσεων στα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας. Η επιλογή των συγκεκριμένων προϊόντων έγινε με κριτήριο από τη μια τη συνεχή ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και από την άλλη το να ερευνηθεί το κατά πόσο έχουν επηρεαστεί από τη κρίση αλλά και σε τι βαθμό έχει επηρεάσει η τελευταία τη πορεία και ευρύτερα τη πρόοδό τους. Ο τομέας των νέων τεχνολογιών αποτελεί ένα βασικό τομέα, μια και μέσω αυτού η Ευρώπη μπορεί να επιφέρει την ανάπτυξη στις τάξεις της ειδικά στις χώρες που αντιμετωπίζουν πρόβλημα, οπότε η μελέτη του σύμφωνα με τα παραπάνω ενδείκνυται.

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Με τον όρο τεχνολογία της παραγωγής εννοούμε το σύνολο των γνώσεων που βρίσκονται στη διάθεση της κοινωνίας για την παραγωγή των αγαθών. Καθώς νέες και πιο αποδοτικές μέθοδοι παραγωγής τίθενται στη διάθεση μιας κοινωνίας η τεχνολογία μεταβάλλεται.

Επιπλέον νέες επινοήσεις έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της αποδοτικότητας όλων των μεθόδων παραγωγής. Συγχρόνως μερικές τεχνικές που δεν είναι πλέον αποτελεσματικές παύουν να χρησιμοποιούνται. Αυτές οι μεταβολές αποτελούν τεχνολογική πρόοδο (Bowersox et al., 1990).

Μερικοί επιχειρηματίες πιστεύουν ότι στον πολύπλοκο σύγχρονο κόσμο που ζούμε, το να διευθύνεις σωστά μια επιχείρηση είναι κατά κύριο λόγο ζήτημα διαχείρισης πληροφοριών.

Ουσιαστικά ισχυρίζονται ότι πετυχημένος διευθυντής είναι εκείνος που μπορεί να συγκεντρώσει, να ελέγξει και να χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες με επιτυχία. Η λήψη αποφάσεων ειδικά σ' επίπεδα παραγωγικής διαδικασίας αναφέρονται στη σωστή χρήση των σύγχρονων τάσεων των τεχνολογικών επιτευγμάτων (Christopher, 1989).

Η παραγωγή είναι στην ουσία ένα ρεύμα από αλληλένδετων, συνεχών και ταυτόχρονων δράσεων. Σήμερα για να είναι σε θέση ένα διοικητικό στέλεχος να παίρνει σωστές αποφάσεις σε σχέση με τη διαδικασία παραγωγής, πρέπει να έχει πληροφορίες αλλά και τα κατάλληλα διοικητικά εργαλεία. Ένα διοικητικό στέλεχος προκειμένου να λειτουργεί ανταγωνιστικά η επιχείρησή του, θα πρέπει να έχει όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες σ' επίπεδο περιβάλλοντος, τεχνολογικών ανακατατάξεων και τέλος σ' επίπεδο παραγωγικών δράσεων (Daugherty, Germain and Droge, 1995).

Οι σύγχρονες θεωρίες αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες και τις διαδικασίες παραγωγής αναφέρουν ότι ένα διοικητικό στέλεχος θα πρέπει να έχει όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες σε σχέση με τις πρώτες προκειμένου να παίρνει και τις ορθές αποφάσεις σε σχέση με τις δεύτερες.

Η διαδικασία που οριοθετεί τον όρο καινοτομώ μέσα από τη χρήση νέων τεχνολογιών στη παραγωγική διαδικασία, σημαίνει την ανάπτυξη νέων προϊόντων, με στόχο τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας και την επιβίωση μιας επιχείρησης ή ενός ολόκληρου κλάδου.

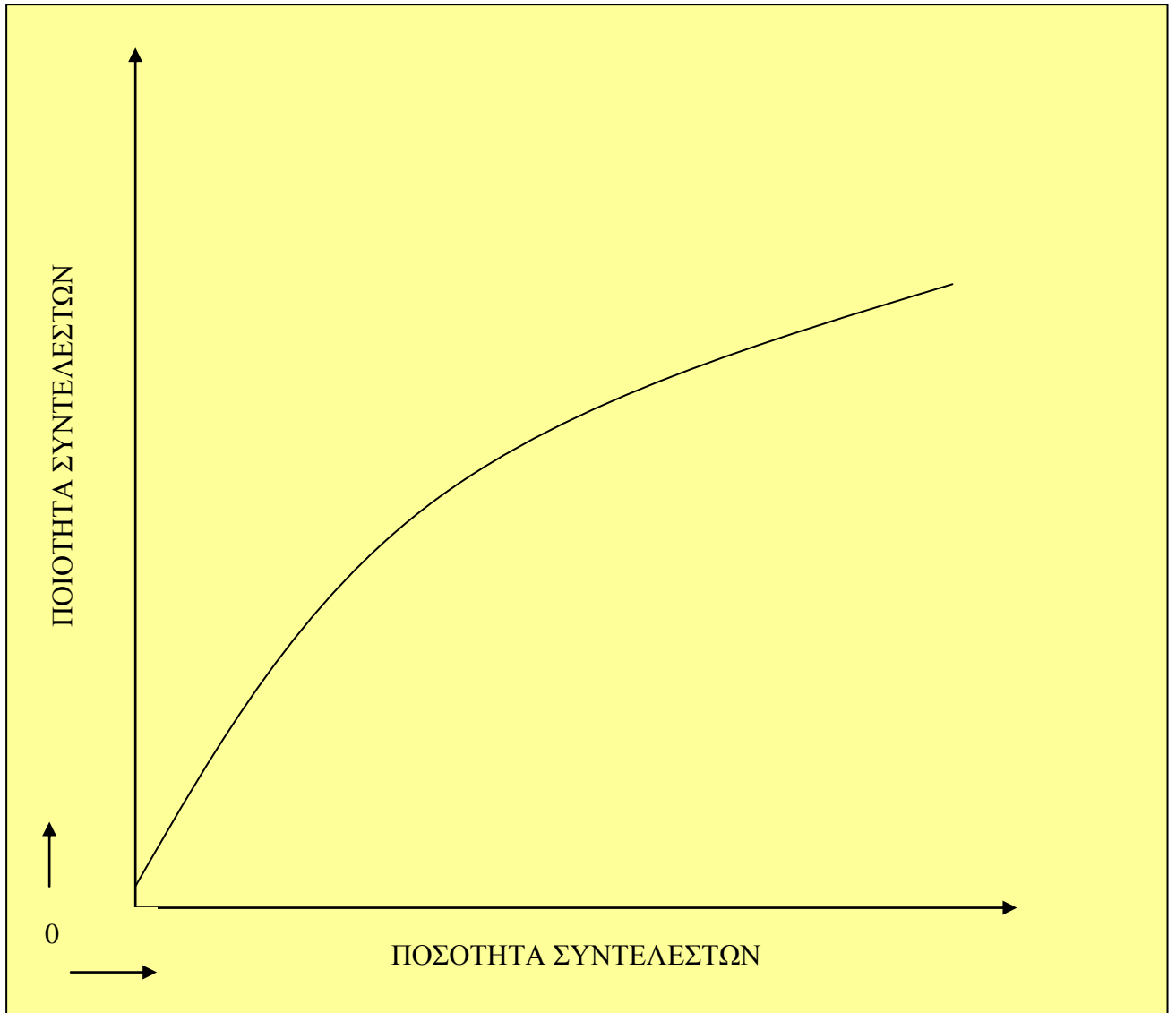
Στη σύγχρονη εποχή, για παράδειγμα αυτό που μετράει προκειμένου μια επιχείρηση να μπορέσει να ξεχωρίσει προσφέροντας στην αγορά είτε νέα και διαφορετικά αγαθά είτε νέες και διαφορετικές υπηρεσίες, είναι η δυναμική που έχει να λαμβάνει και να αναγνωρίζει τη δομική εξέλιξη του βιομηχανικού κλάδου καθώς και τη θέση που έχει αλλά και που θα μπορούσε να αποκτήσει στο μέλλον (Porter, 2003). Με δεδομένη την οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας, ένα στέλεχος για να επενδύσει στις νέες τεχνολογίες πρέπει πρώτα, να μελετήσει στοιχεία σε σχέση με τη πορεία της ελληνικής οικονομίας όχι μόνο σήμερα, αλλά και στο μέλλον.

3.2 Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ένας τρόπος διαγραμματικής απεικόνισης της τεχνολογικής προόδου είναι η μετατόπιση της συνάρτησης παραγωγής προς τα πάνω ώστε να παρασταθεί γραφικά η δυνατότητα παραγωγής μεγαλύτερης ποσότητας προϊόντος από κάθε δεδομένο επίπεδο εισροής.

Ένας δεύτερος τρόπος απεικόνισης της τεχνολογικής προόδου είναι η αλλαγή του σχήματος ή η προς τα αριστερά μετατόπιση των καμπύλων ισοπαραγωγής ώστε να καθίσταται σαφές ότι το ίδιο επίπεδο παραγωγής δύναται να παραχθεί από λιγότερες μονάδες παραγωγικών συντελεστών. Η σχέση μεταξύ του πλήθους διαθέσιμων πληροφοριών και της παραγωγικής διαδικασίας.

Η γραμμή A, δείχνει ότι όσο η ποσότητα των διαθέσιμων πληροφοριών για ένα δεδομένο πρόβλημα αυξάνει, τόσο και η αύξηση της παραγωγικής δεινότητας είναι καλύτερη (Τζωρτζάκης και Τζωρτζάκη, 2008). Το σχήμα της καμπύλης A αντανακλά τη λειτουργία του νόμου της φθίνουσας απόδοσης. Ο νόμος αυτός λέει ότι όσο αυξάνουμε τη ποσότητα ενός συντελεστή, ο οποίος χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις σταθερές ποσότητες, από άλλους συντελεστές, η παραγωγικότητα του πρώτου συντελεστή τελικά θα μειωθεί. Για τη κατανόηση των παραπάνω παραθέτεται το κάτωθι γράφημα:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Καμπύλη λειτουργίας του Νόμου Φθίνουσας Απόδοσης

Με άλλα λόγια, όταν οι άλλοι συντελεστές παραμένουν σταθεροί, η αποτελεσματικότητα μιας δεδομένης παραγωγικής απόφασης αυξάνει όσο η ποσότητα των παρεχόμενων πληροφοριών αυξάνει.

Αυτό συμβαίνει, παρά το γεγονός ότι ο αντικειμενικός σκοπός της πληροφορίας, είναι να αυξήσει την αποτελεσματικότητα της παραγωγής, γιατί για καθένα χρησιμοποιούμενο συντελεστή υπάρχει κάποιο σημείο κορεσμού, πέραν του οποίου οι πρόσθετες ομάδες του συντελεστή, δηλαδή οι πρόσθετες πληροφορίες, έχουν ως αποτέλεσμα διαδοχικά μικρότερες αυξήσεις της

ολικής αποτελεσματικότητας της παραγωγής.

Η κυρτότητα της γραμμής Α οφείλεται στο γεγονός ότι οι δύο κυριότεροι συντελεστές οι οποίοι παίρνουν μέρος στη λήψη μιας απόφασης, οι πληροφορίες και η διοικητική κρίση, δεν είναι δυνατόν να αντικαταστήσουν ο ένας τον άλλο. Η κυρτότητα της γραμμής, μετράει το βαθμό αντικατάστασης των δύο συντελεστών. Μια μικρή κυρτότητα θα αποδείκνυε αποφάσεις χαμηλού επιπέδου στο σημείο όπου οι δύο συντελεστές είναι δυνατόν να αντικατασταθούν εύκολα μεταξύ τους.

Εξάλλου, μια μεγάλη κυρτότητα θα σήμαινε ότι θα χρειαζόταν ένας τεράστιος αριθμός πληροφοριών για την αντικατάσταση της διοικητικής και παραγωγικής κρίσης. Αυτό βέβαια, αντικατοπτρίζει ιδιότητες για διοικητικές αποφάσεις υψηλού επιπέδου.

Οι πληροφορίες μπορούν να συγκεντρωθούν από πηγές, οι οποίες βρίσκονται μέσα και έξω από την επιχείρηση, οπότε καλούνται αντίστοιχα εσωτερικές ή εξωτερικές πληροφορίες.

Οι εξωτερικές πληροφορίες συγκεντρώνονται από πηγές, οι οποίες βρίσκονται εκτός της επιχείρησης. Στις πηγές αυτές, περιλαμβάνονται οι δημοσιεύσεις της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, των αρμοδίων κρατικών υπηρεσιών, των τραπεζών, των ειδικών ινστιτούτων του συνδέσμου του κλάδου της επιχείρησης των επιμελητηρίων και διάφορες άλλες Ελληνικές και ξένες δημοσιεύσεις.

Οι εσωτερικές πληροφορίες είναι στοιχεία, τα οποία μπορεί να συγκεντρώνονται από τις εκθέσεις και τα αρχεία της επιχείρησης. Η διαφορά εξωτερικών και εσωτερικών πληροφοριών, βρίσκεται στο γεγονός ότι ενώ οι εξωτερικές πληροφορίες συγκεντρώνονται και διατίθενται σε όλους, οι εσωτερικές πληροφορίες πρέπει να δημιουργηθούν από την ίδια επιχείρηση.

Όσο οι πελάτες θα γίνονται περισσότερο απαιτητικοί αναφορικά με τις προτιμήσεις τους και όσο ο ανταγωνισμός θα γίνεται εντονότερος τόσο θα αυξάνει η σπουδαιότητα για οργάνωση, ανάπτυξη και χρησιμοποίηση από την επιχείρηση ενός συστήματος πληροφόρησης.

Σήμερα με τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων, από όλες σχεδόν τις επιχειρήσεις, η συγκέντρωση εσωτερικών πληροφοριών απλουστεύεται. Η επιχείρηση μπορεί να έχει καταχωρημένες πολλές και διάφορες πληροφορίες, τόσο για τους πελάτες της όσο και για τους ανταγωνιστές της.

Οι νέες τεχνολογίες αποτελούν ένα από τα σπουδαιότερα μέσα πληροφόρησης για την επιχείρηση. Σήμερα οι παραγωγικές αποφάσεις της διοίκησης πρέπει να βασίζονται σε θεμελιωμένες και κατάλληλες πληροφορίες και όχι σε απλές προαισθήσεις και υποθέσεις της διοίκησης, όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Για το λόγο αυτό, οι επιχειρήσεις σήμερα χρηματοδοτούν τις νέες τεχνολογίες σε διάφορους τομείς προκειμένου να μπορούν τα διοικητικά στελέχη να έχουν ακριβείς και κατάλληλες πληροφορίες για τη λήψη ορθών παραγωγικών αποφάσεων.

3.2.1 Δικτύωση υπηρεσιών

Οι νέες τεχνολογίες παίζουν σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση της δικτύωσης και ανάπτυξης των κοινωνικών υπηρεσιών. Όπως είναι γνωστό, οι ηλεκτρονικές εφαρμογές δεν έχουν ευρεία απήχηση στο χώρο των κοινωνικών υπηρεσιών στην Ελλάδα. Από την άποψη αυτή, η επιλογή να ενσωματωθούν οι νέες τεχνολογίες στη μεθοδολογία υλοποίησης του Σχεδίου εκφράζει και την πεποίθηση στην ανάγκη να αναπτυχθούν εργαλεία ηλεκτρονικής υποστήριξης των κοινωνικών παρεμβάσεων.

Η ανάπτυξή τους εξασφαλίζει την κοινή χρήση τους από τους συμμετέχοντες φορείς, με αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους παροχής των υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό απελευθερώνονται δυνάμεις και πόροι προς όφελος των ομάδων-στόχων, δηλαδή στην κατεύθυνση των υπηρεσιών κατά των ανισοτήτων και των διακρίσεων. Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στον τομέα της υλοποίησης των δράσεων αναφέρεται:

Στην ανάπτυξη εφαρμογών όπως τηλεβοήθεια, τηλεϊατρική και twitter αναβαθμίζουν τα υφιστάμενα πληροφοριακά συστήματα των κοινωνικών φορέων, ανάλογα με τις ανάγκες του καθενός, με την προσθήκη ενός module

ειδικά για το έργο. Το module αυτό καταγράφει και υποστηρίζει την παρακολούθηση – monitoring των δράσεων που υλοποιούν οι οργανισμοί. Ακόμα αναπτύσσεται πύλη εισόδου στο διαδίκτυο η οποία, σε συνδυασμό με τα προηγούμενα, εξασφαλίζει την αποτελεσματική διασύνδεση και επικοινωνία όλων των ατόμων και φορέων, την ανταλλαγή αρχείων και πληροφορίας, τη διασύνδεση προσωπικού και ομάδων υποστήριξης. Άρα βοηθάει έμπρακτα στη συνεργασία των φορέων, υλοποιεί και δίνει υπόσταση στη δικτύωσή τους. Το προτεινόμενο εδώ Σύστημα Ηλεκτρονικής Διασύνδεσης θα περιλαμβάνει τα εξής υποσυστήματα:

1. Υποσύστημα για τη δικτύωση και τη στενή συνεργασία των υπηρεσιών απασχόλησης
2. Υποσύστημα πληροφόρησης και επικοινωνίας προσαρμοσμένο στις ανάγκες των επωφελουμένων.
3. Υποσύστημα διαχείρισης πληροφορίας που διαχέεται μέσω της ηλεκτρονικής πύλης.

Στην υλοποίηση μέρους των εκπαιδευτικών δράσεων – αναβάθμισης των προσόντων των συμβούλων απασχόλησης μέσω των νέων τεχνολογιών. Πρόκειται συγκεκριμένα για τη χρήση στο πλαίσιο εργαλείου εξ αποστάσεως εκπαίδευσης το οποίο επιτρέπει την εφαρμογή συνεργατικών και ομοκεντρικών μεθόδων μάθησης.

Αρκετές από τις δράσεις του Σχεδίου εξυπηρετούνται και υποστηρίζονται ηλεκτρονικά. Οι εφαρμογές αυτές, είναι για παράδειγμα η εξ αποστάσεως εποπτεία και η διασύνδεση μεταξύ κοινωνικών φορέων.

Η Ηλεκτρονική πύλη (portal): αποτελεί τον κύριο διαδικτυακό κόμβο του συστήματος και έχει σκοπό να εξασφαλίσει την αποτελεσματική διασύνδεση και επικοινωνία όλων των ατόμων και φορέων που συμμετέχουν στο έργο (Υπηρεσίες απασχόλησης, εργοδότες, επωφελούμενα άτομα), την ανταλλαγή αρχείων και πληροφορίας, τη διασύνδεση εργοδοτών και επωφελουμένων μέσω των υπηρεσιών απασχόλησης και τέλος, τη δημοσιότητα και διάχυση των αποτελεσμάτων του έργου.

Το πληροφοριακό σύστημα υποστήριξης αναφέρεται στη δημιουργία ενός διαδικτυακού συστήματος καταγραφής, παρακολούθησης, υποστήριξης και προώθησης στην απασχόληση ατόμων ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, το οποίο θα συγκεντρώνει, θα οργανώνει, θα αποθηκεύει, θα διαχειρίζεται και θα παρουσιάζει πληροφορίες σχετικές με τα άτομα των ομάδων αυτών. Το πληροφοριακό σύστημα θα αποτελείται από τρία υποσυστήματα:

Υποσύστημα αλληλεπίδρασης μεταξύ των συμβούλων και ευπαθών ομάδων. Το σύστημα θα αποτελείται από μια σειρά on-line εργαλείων που θα καταγράφουν την αλληλεπίδραση μεταξύ της κοινωνικής υπηρεσίας-υπηρεσίας απασχόλησης και του επωφελούμενου από την στιγμή που ο τελευταίος εισέρχεται σε αυτήν μέχρι την στιγμή που την εγκαταλείπει. Υποσύστημα αντιστοίχιση προσόντων: Το σύστημα διαχειριζόμενο την αποθηκευμένη πληροφορία των επωφελούμενων αλλά και πληροφορία σχετικά με ιστορικό τους.

Υποσύστημα υποστήριξης αποφάσεων: Επίσης το σύστημα με την βοήθεια προκαθορισμένων αντικειμενικών κριτηρίων θα αποτελεί και ένα σύστημα υποστήριξης αποφάσεων λειτουργώντας σαν ένα πολύτιμο εργαλείο στα χέρια των κοινωνικών λειτουργών στο να αποφασίσουν και να σχεδιάσουν το «σχέδιο δράσης» για κάθε επωφελούμενο και να θέσουν τους στόχους που θα επιδιώξουν να εκπληρώσουν μέσω των συνεδριών που θα ακολουθήσουν.

3.3 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Θετική είναι η εικόνα που παρουσιάζει ο κλάδος των εισηγμένων στο ΧΑ εταιρειών τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, διαφοροποιημένη σημαντικά από το σύνολο των εισηγμένων εταιρειών, το οποίο παρουσίαζε για το τελευταίο τρίμηνο του 2010 μια από τις πλέον αρνητικές επιδόσεις. Το επίπεδο ζημιών για το σύνολο των εταιρειών έχει

καθηλώσει το συνολικό καθαρό αποτέλεσμα κάτω από τα 4 δισ. ευρώ- για πρώτη φορά μετά το 2003, όπου ήταν 3,2 δισ. Ευρώ (Μάκης, 2010).

Αυτό είναι το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από μελέτη της Πήγασος ΑΧΕΠΕΥ για τον συγκεκριμένο κλάδο, στοιχεία της οποίας δημοσιοποιήθηκαν από τον Σύνδεσμο Επιχειρήσεων Πληροφορικής και Επικοινωνιών Ελλάδος.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ενοποιημένων ισολογισμών των εισηγμένων εταιρειών του κλάδου Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, ο συνολικός κύκλος εργασιών διαμορφώθηκε σε 9,9 δισ. ευρώ, μειωμένος κατά 4,6% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2010, τα EBITDA στα 2,3 δισ. ευρώ με άνοδο κατά 6,1% και τα κέρδη μετά τους φόρους και τα δικαιώματα μειοψηφίας στα 375 εκατ. ευρώ, με άνοδο κατά 4,7%, αντίθετα με τη γενική εικόνα, όπου το 44% των εισηγμένων εταιρειών παρουσιάζει ζημιές (ποσοστό ρεκόρ για την τελευταία οκταετία).

Στον κλάδο των αμιγών επιχειρήσεων πληροφορικής το 2011 ο κύκλος εργασιών ανήλθε στα 1,23 δισ. ευρώ και παρουσίασε μείωση κατά 21,1%. Τα EBITDA των εισηγμένων εταιρειών του κλάδου πληροφορικής σημείωσαν αύξηση κατά 50,4% ποσοστό που αντιστοιχεί σε 162 εκατ. ευρώ. Κέρδη ύψους 29,2 εκατ. ευρώ και ποσοστό 152,7% εμφάνισε το σύνολο των εισηγμένων εταιρειών του κλάδου σε σύγκριση με τις ζημιές μετά τους φόρους ύψους 55,4 εκατ. ευρώ το 2010.

Στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών το 2011 σημειώθηκε μείωση τζίρου κατά 3,1%. Τα EBITDA των εισηγμένων εταιρειών του κλάδου τηλεπικοινωνιών σημείωσαν μείωση κατά 1,7% φθάνοντας στα 2,23 δισ. ευρώ και τα κέρδη προ φόρων μειώθηκαν κατά 38,2% φθάνοντας στα 322 εκατ. ευρώ.

Στον κλάδο ειδών και λύσεων πληροφορικής, το 2011 παρατηρήθηκε μείωση τζίρου κατά 9%, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 846 εκατ. ευρώ. Το EBITDA των εισηγμένων εταιρειών του κλάδου έφθασε στα 31,5 εκατ. ευρώ. Ο κλάδος ειδών και λύσεων πληροφορικής επίσης εμφάνισε κέρδη ύψους 8,8

εκατ. ευρώ σε σύγκριση με τις ζημιές μετά τους φόρους ύψους 21,8 εκατ. ευρώ το 2010.

Σε ότι αφορά τη συνέχεια, και συγκεκριμένα στο πρώτο τρίμηνο του 2012, τα μηνύματα εξακολουθούν να παραμένουν απαισιόδοξα για το σύνολο των επιχειρήσεων, καθώς η διάρκεια της εγχώριας δημοσιονομικής κρίσης έχει κάνει ακόμη πιο συντηρητική την κατανάλωση αλλά και τη διάθεση πιστωτικής επέκτασης από τις τράπεζες.

Οι αρνητικοί παράγοντες που εμφανίζονται να επηρεάζουν τις πρώτες 90 ημέρες της χρήσης δεν αφήνουν και πολλά περιθώρια αισιοδοξίας. Η κατάσταση αναμένεται να επιδεινωθεί περαιτέρω και από την περιορισμένη τραπεζική χρηματοδότηση των καρτών και των καταναλωτικών δανείων, την αύξηση της ανεργίας, τη συρρίκνωση της διαφημιστικής δαπάνης, την αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ, τον φόρο πολυτελείας σε καταναλωτικά είδη κτλ.

Επίσης, όπως επισημαίνει η Πήγασος στην έρευνά της, προβλέπεται μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος που αφορά ένα σημαντικό τμήμα των καταναλωτών. Στα αρνητικά στοιχεία περιλαμβάνεται η αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ εγχώριων και αλλοδαπών αλυσίδων, οι μηδενικές εισροές από το ΕΣΠΑ και η μείωση της αξίας του ευρώ σε σχέση με το δολάριο.

3.4 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αν και η οικονομική κρίση έχει πλήξει το σύνολο της ελληνικής οικονομίας, ο τομέας των νέων τεχνολογιών είναι ιδιαίτερα αναπτυσσόμενος. Σύμφωνα με τον Μυλωνά (2011), πρόκειται για έναν κλάδο που χαρακτηρίζεται από διαρκή εξελικτική πορεία.

Οι συνεχείς όμως αυτές εξελίξεις έχουν αναγάγει σε αναγκαιότητα την απόκτηση συγκεκριμένης εξειδίκευσης, αλλά και διαρκούς επιμόρφωσης και

τακτικής κατάρτισης για να μπορεί ο υποψήφιος του χώρου αυτού να παρακολουθεί τις νέες τάσεις και να προοδεύει.

Ταυτόχρονα βέβαια το ίδιο αυτό χαρακτηριστικό του κλάδου θέτει τους υποψηφίους εκείνους που επιδιώκουν να παραμένουν ενημερωμένοι, σε πλεονεκτική θέση στην αγορά εργασίας, καθώς η ζήτηση των εξειδικευμένων προφίλ του τομέα των νέων τεχνολογιών είναι συνεχής και αντιστέκεται στη γενικότερη ύφεση της αγοράς. Ο κλάδος των νέων τεχνολογιών παρά τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες παραμένει πολλά υποσχόμενος για τους υποψηφίους που ενδιαφέρονται να εξελιχθούν μέσα σε αυτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 2008

Αφού παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο τα αίτια και οι συνέπειες των χρηματοπιστωτικών κρίσεων στα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας, το παρόν κεφάλαιο θα αναλύσει τα αίτια και τις συνέπειες της σημερινής οικονομικής κρίσης.

Ο πληθωρισμός αποτέλεσε πρόβλημα για το πρώτο εξάμηνο του 2008. Οι επιχειρήσεις άντεχαν στην οικονομική ύφεση όσο έβρισκαν κεφάλαια από την αγορά και όσο οι τράπεζες έδιναν δάνεια. Παρακάτω αναλύονται με βάση τα στοιχεία που αποκόμισαν οι γράφοντες από μελέτη που έκαναν οι Bryan L Farrell D το 2008 για την McKinsey Company τα αίτια και οι λόγοι δημιουργίας της κρίσης. Συγκεκριμένα αυτά ήταν (Bryan & Farrell, 2008):

1. Πληθωρισμός-Τιμολογήσεις-Κεφάλαια: Συγκεκριμένα η αρχική αιτία για την αύξηση του πληθωρισμού θεωρήθηκε η αύξηση του πετρελαίου, όταν το βαρέλι σταθεροποιήθηκε κάτω από τα 100\$ αυτή η άποψη πέρασε σε δεύτερη μοίρα. Η δεύτερη και πιο πρόσφατη αιτία θεωρήθηκε η αύξηση του πληθωρισμού σε αγορές όπως η Κίνα και η Ινδία. Τέλος οι περισσότερες μεγάλες επιχειρήσεις ως αντίδοτο στο πληθωρισμό αποφάσισαν να εφαρμόσουν μια ανοδική στρατηγική τιμολόγησης, αυξάνοντας τις τιμές των προϊόντων τους.
2. Μείωση προσλήψεων-Αύξηση παραγωγής: Μέσα σε διάστημα έξι μηνών παρατηρήθηκαν ραγδαίες μειώσεις προσωπικού, ως απόρροια της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης των εταιρειών και ως πιθανή λύση μείωσης εξόδων. Συγκεκριμένα στις βιομηχανίες και στις οικονομικές υπηρεσίες, παρατηρήθηκαν περισσότερες περικοπές στο προσωπικό. Οι επιχειρήσεις που παράγουν ενέργεια, αντίθετα δε παρουσίασαν αυξημένη μείωση προσωπικού.

Σ' όλες τις βιομηχανίες εμφανίστηκαν δράσεις αύξησης της παραγωγικής τους ικανότητας όπως δράσεις σε Διεθνές Επίπεδο.

Συγκεκριμένα η κρίση δημιούργησε μια ευρύτερη ανησυχία στις τάξεις των βιομηχανιών. Η έρευνα έδειξε ότι:

1. Το 78% των ερωτώμενων της έρευνας φοβόταν για τη δράση που ήδη είχε αναπτύξει σε διεθνές επίπεδο.
2. Το 94% δεν έδειξε ανησυχία για δράσεις που ανέπτυξε στην Ασία, μια και η συγκεκριμένη ήπειρος, δείχνει να είναι λιγότερο επηρεαζόμενη από τη κρίση.

Οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό προσπάθησαν να περικόψουν έξοδα από τη κατανάλωση ενέργειας στα γραφεία και στα μηχανήματα τους.

Το Φθινόπωρο του 2008 οι διεθνείς αγορές παρουσίασαν μια ευρύτερη δυσλειτουργία. Συγκεκριμένα οι μεγάλες επιχειρήσεις επιδίωξαν τη πλήρη διεθνοποίηση, τα οικονομικά συστήματα κατέρρευσαν, οι μεγάλες τράπεζες επενδύσεων μεταμορφώθηκαν, οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν και άλλα πολύτιμα αγαθά παρουσίασαν ανατιμήσεις (Wright, 2008).

Οι τιμές των ακινήτων σε Ισπανία, Μεγάλη Βρετανία, Αμερική παρουσίασαν πτωτικές τάσεις. Μεγάλες Επιχειρήσεις παρουσίασαν στους ισολογισμούς μεγάλα ελλείμματα, ενώ συγχρόνως είχαμε μεγάλη πτώση του εμπορίου. Οι μόνες δράσεις που παρουσίασαν σταθερότητα, οι οποίες όμως αποτελούν παράγοντα πίεσης για τις παγκόσμιες οικονομίες, ήταν η τρομοκρατία, οι παγκόσμιες κλιματικές αλλαγές και οι πόλεμοι.

Συγκεκριμένα όλες οι παραπάνω αρνητικές δράσεις, αποτέλεσαν απόρροια της επεκτατικής και επιθετικής πολιτικής των Αμερικανών και από τη κυβέρνηση Κλίντον και από τη κυβέρνηση Μπούς. Η προσπάθεια για ενίσχυση της πολεμικής βιομηχανίας, οδήγησε σε μια παγκόσμια αναταραχή, η οποία εξουθένωσε ειδικά τις φτωχές χώρες και οδήγησε σε μια ευρύτερη οικονομική ύφεση.

Ως δράσεις αναστροφής της υφιστάμενης κατάστασης θεωρήθηκαν οι ακόλουθες:

1. Αλλαγές στη στρατηγική των επιχειρήσεων με βάση τις πιέσεις του περιβάλλοντος.
2. Στήριξη οικονομιών από τις κυβερνήσεις.
3. Στήριξη των μεγάλων βιομηχανιών- Για παράδειγμα οι ΗΠΑ ενίσχυσαν τις αυτοκινητοβιομηχανίες.
4. Οι μεγάλες επιχειρήσεις προσπάθησαν να γίνουν πιο ευέλικτες, πιο δραστικές και πιο ανταγωνιστικές.

Ως παράδειγμα προς μίμηση: Αποτέλεσε η στρατηγική του Rockefeller ο οποίος ενίσχυσε τη θέση του στη κρίση του 1870 με τις καινοτόμες τεχνολογικές δράσεις, οι οποίες υπερέκρασαν τους ανταγωνιστές του.

4.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η κρίση ξεκίνησε από την απληστία των τραπεζών οι οποίες, θέλοντας να βγάλουν περισσότερα κέρδη, υποτίμησαν τους κινδύνους που ανέλαμβαναν επενδύοντας τα χρήματα των καταθετών. Τα κέρδη των τραπεζών προέρχονται από τα δάνεια που δίνουν και όχι από τις καταθέσεις, οι οποίες θεωρούνται «παθητικό». Και αυτό διότι από τα δάνεια εισπράττουν τόκους, δηλαδή έχουν κέρδος, ενώ στις καταθέσεις πληρώνουν τόκους, άρα τους δημιουργούν ζημιά. Προκειμένου να αυξήσουν τα κέρδη τους οι τράπεζες έδιναν όσο περισσότερα δάνεια μπορούσαν (Πέτσας, 2009).

Το πρόβλημα ξεκινά από τις ΗΠΑ και την Αγγλία. Συγκεκριμένα οι τράπεζες δάνειζαν για την αγορά σπιτιού ως και 120% της αξίας του. Στις ΗΠΑ τα δάνεια που δίνονταν σε ανθρώπους χωρίς περιουσία, χωρίς εισόδημα και τελικά χωρίς δυνατότητα αποπληρωμής αποκαλούνταν subprime και αυτά ήταν τα πρώτα που «έσκασαν», προκαλώντας ένα ντόμινο προβλημάτων στις τράπεζες. Δεν ήταν όμως μόνο τα στεγαστικά που είχαν πρόβλημα, αλλά ένα πλήθος δανείων και επενδύσεων σε σύνθετα τραπεζικά προϊόντα τα οποία έχασαν τελείως την αξία τους και κατέστρεψαν κυριολεκτικά τις μεγαλύτερες τράπεζες των ΗΠΑ και μερικές από τις μεγαλύτερες τράπεζες του κόσμου

(Σπύρου, 2009). Τα προϊόντα αυτά σήμερα τα ονομάζουμε «τοξικά», ενώ πριν από λίγους μήνες θεωρούντο η επιτομή της τραπεζικής πρακτικής. Πώς δημιουργήθηκε το πρόβλημα στις τράπεζες; Με τα στεγαστικά και τα τοξικά να σκάνε το ένα μετά το άλλο, οι τράπεζες δεν είχαν ρευστότητα, οι υπόλοιπες τράπεζες- επειδή δεν ήξεραν ποιες έχουν πρόβλημα με τα τοξικά- έπαψαν να χρηματοδοτούν η μία την άλλη, τελικά όλες οι τράπεζες έκοψαν όλες τις χρηματοδοτήσεις, οι επιχειρήσεις δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν, σταμάτησαν να πληρώνουν, έκαναν απολύσεις, πολλές έκλεισαν και έτσι η κρίση σάρωσε και συνεχίζει να σαρώνει την οικονομία παγκοσμίως.

4.2 ΛΟΓΟΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Μία από τις αιτίες της εξάπλωσης του προβλήματος σε ολόκληρο τον κόσμο είναι η παγκοσμιοποίηση. Το άνοιγμα των οικονομιών, η ελεύθερη μετακίνηση κεφαλαίων από ήπειρο σε ήπειρο και από χώρα σε χώρα, η ενοποίηση όλων των αγορών είναι η αιτία της «επιδημίας». Στα τοξικά τραπεζικά προϊόντα επένδυσαν όχι μόνο οι αμερικανικές τράπεζες αλλά τράπεζες από ολόκληρο τον κόσμο. Επένδυσαν επίσης ασφαλιστικές εταιρείες, ασφαλιστικά ταμεία, εταιρείες επενδύσεων, επενδυτικές τράπεζες και ιδιώτες (Στεργίου, 2009).

Υπό μίαν έννοια όλοι είναι εκτεθειμένοι σε αυτή την κρίση, ακόμη και αν έχουμε μίαν απλή κατάθεση. Και αυτό διότι οι τράπεζες δεν τοποθετούν τα χρήματα των καταθέσεων σε ένα θησαυροφυλάκιο, αλλά τα δανείζουν σε επιχειρήσεις και ιδιώτες, τα δανείζουν η μία στην άλλη ή τα επενδύουν σε κάθε είδους τραπεζικά και χρηματιστηριακά προϊόντα προκειμένου να πάρουν μεγάλες αποδόσεις. Συνεπώς κάθε ένα ευρώ που έχει κατατεθεί στις τράπεζες είναι δανεισμένο ή επενδυμένο κάπου.

Ο λόγος για τον οποίο κανένας δεν προέβλεψε την κρίση ήταν ότι κανένας δεν είχε συμφέρον να την προβλέψει. Αντίθετα, όλοι είχαν λόγους να θεωρούν ότι όλα θα συνεχίσουν να πηγαίνουν καλά. Οι τράπεζες βγάζουν κέρδη όταν δίνουν δάνεια. Όσο περισσότερα δάνεια τόσο περισσότερα κέρδη.

Όσο περισσότερα κέρδη τόσο μεγαλύτερες αμοιβές και μεγαλύτερα μπόνους για τα στελέχη. Ένας αμερικάνος τραπεζίτης, για παράδειγμα, έδινε ένα δάνειο για σπίτι σε έναν άλλο αμερικανό χωρίς αποταμίευση και χωρίς περιουσία. Υποθήκευε το σπίτι. Παρ' όλα αυτά γνώριζε ότι μάλλον δεν θα μπορέσει να εισπράξει το δάνειο αφού ο δανειολήπτης ήταν αφερέγγυος (McKinsey, 2008).

Οι τράπεζες μέσω των στελεχών τους συγκέντρωναν όλα αυτά τα επικίνδυνα, τα κακά δάνεια και τα ονόμαζαν «ασφαλές ομόλογο». Το ομόλογο αυτό το πούλαγαν σε άλλες τράπεζες ή σε ασφαλιστικά ταμεία ή σε επενδυτές, οι οποίοι το αγόραζαν επειδή ήταν ασφαλές. Και ήταν ασφαλές διότι το εξέδιδε η τράπεζα. Έτσι η τράπεζα έπαιρνε από την αγορά τα χρήματα που είχε δανείσει στους κακοπληρωτές. Και εφόσον έπαιρνε χρήματα, τα δανείζε ξανά σε άλλους κακοπληρωτές και έτσι είχε δανείσει τα διπλά λεφτά στους διπλάσιους κακοπληρωτές. Γιατί; Για να βγάλει περισσότερα κέρδη και να πάρουν τα στελέχη της μεγαλύτερα μπόνους.

Όταν οι αξίες των ακινήτων άρχισαν να πέφτουν, άρχισαν να «σκάνε» και τα κακά δάνεια. Όταν έσκασαν τα δάνεια, έσκασαν και τα «ασφαλή ομόλογα», αυτά που σήμερα τα λέμε «τοξικά», και μόλυναν το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα και δυστυχώς όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας. Και γιατί δεν προέβλεψαν την κρίση οι κεντρικές τράπεζες, οι επιτροπές κεφαλαιαγορών και οι κυβερνήσεις, ώστε να προστατέψουν τις οικονομίες; Οι λόγοι για τους οποίους κανένας από τους θεσμικούς παράγοντες δεν είχε προβλέψει την κρίση είναι δύο: Πρώτον, διότι ο καθένας έβλεπε το δικό του κομματάκι από τη συνολική εικόνα της οικονομίας και κανένας δεν έβλεπε ολόκληρη την εικόνα. Βλέπανε δηλαδή όλοι από ένα δέντρο (την τοπική οικονομία) και κανένας δεν έβλεπε το δάσος (την παγκοσμιοποιημένη οικονομία). Δεύτερον, διότι κανένας δεν ήθελε να πιστέψει ότι έρχεται τέτοια κρίση. Ακόμη και οι κεντρικές τράπεζες ομολογούν σήμερα ότι ήξεραν πως υπάρχει «τρελός δανεισμός» αλλά θεωρούσαν ότι τα δάνεια και η άνοδος όλων των αξιών δικαιολογούνται από τον ρυθμό αύξησης των κερδών των τραπεζών και των επιχειρήσεων (Γκριστιάν, 2008).

Δυστυχώς από την κρίση αυτή ωφελήθηκαν μόνο αυτοί που την προκάλεσαν, δηλαδή τα μεγάλα στελέχη των επενδυτικών τραπεζών που εισέπραξαν κολοσσιαία μπόνους προκαλώντας τη φούσκα η οποία οδήγησε στην κρίση. Ωφελούνται επίσης αυτοί που έχουν τεράστιες αποταμιεύσεις σε μετρητά και οι οποίοι μπορούν να αγοράσουν τώρα φθηνότερα ακίνητα, επιχειρήσεις, μετοχές κτλ. Αυτοί όμως είναι ελάχιστοι, αφού όλοι οι πλούσιοι είχαν τοποθετήσει τα χρήματά τους σε διάφορες επενδύσεις που κατέρρευσαν. Γι' αυτό και η κρίση αυτή ονομάστηκε κρίση των Κροίσων. Ωστόσο, επειδή δεν έχει τελειώσει, αντίθετα έχει αρχίσει να απλώνεται στην πραγματική οικονομία, ο κίνδυνος είναι ότι θα μετατραπεί σε γενικευμένη κρίση όλων μας (Ελευθεροτυπία, 2009).

4.3 Ο ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ

Τα τελευταία 20-25 χρόνια ο τραπεζικός κλάδος βρίσκεται σε μια δυναμική ανασχηματισμού και στη δίνη συνεχών αλλαγών, αποτέλεσμα των συνεχώς μεταβαλλόμενων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών.

Σημαντικοί παράγοντες που επηρέασαν τη λειτουργία και τον μετασχηματισμό του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτέλεσε η νομισματική ενοποίηση με τις πρωτοβουλίες να κατατείνουν στην κατάργηση των ρυθμίσεων και των διοικητικών περιορισμών και οι εξελίξεις σε διεθνές κανονιστικό πλαίσιο με πρωτοβουλίες για κοινά αποδεκτά πρότυπα σχετικά με την εποπτεία τραπεζών, χρηματιστηριακών εταιρειών, αγορών κεφαλαίου, πρωτοβουλίες που μεταφράζονται σε κανόνες της επιτροπής της Βασιλείας, του διεθνούς οργανισμού επιτροπών κεφαλαιαγοράς, το Συμβούλιο διεθνών λογιστικών προτύπων, η επιτροπή για τα συστήματα πληρωμών και διακανονισμού (Προβόπουλος, 2010).

Οι τράπεζες κάθε χώρας υπόκεινται σε διαφορετικά ρυθμιστικά πλαίσια, γεγονός το οποίο αποτελεί τροχοπέδη για τον διεθνή ανταγωνισμό. Οι κυβερνήσεις θεωρούν σημαντικό τον ρόλο των τραπεζών αφού τροφοδοτούν την οικονομία παίρνοντας χρήματα των πολιτών και μετατρέποντας τα σε δάνεια. Καμιά χώρα δεν θα επιτρέψει το κλείσιμο μιας

τράπεζας, όμως καθεμιά αντιλαμβάνεται διαφορετικά τον ρόλο των τραπεζών ως όργανο κυβερνητικής πολιτικής (Μπαλωμένου, 2003).

Στο ένα άκρο έχουμε το κρατικό τραπεζικό σύστημα, όπου οι τράπεζες αποτελούν επέκταση του δημοσίου και δεν πρόκειται να χρεοκοπήσουν και στο άλλο ένα σύστημα ιδιωτικών τραπεζών που διέπεται από χαλαρούς κανονισμούς με τις χρεοκοπίες να αποτελούν σύνηθες φαινόμενο.

Στην Αμερική ευνοείται ο ανταγωνισμός, ο οποίος θα εμποδιστεί μόνο αν απειλείται το ίδιο το σύστημα. Σε κάποιες άλλες χώρες όμως περιορίζεται η πρόσβαση των ξένων στην ιδιοκτησία(π.χ. Ινδία).

Από την άλλη στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. οι τράπεζες είναι κοινής συμμετοχής δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, οπότε δεν μπορούν να πουληθούν.

Η Ε.Ε. στοχεύει στη συγχώνευση των αγορών, όμως στην πραγματικότητα οι διασυνοριακές συγχωνεύσεις αποτελούν σπάνιο φαινόμενο (π.χ. η γαλλική Credit Commercial de France αγοράστηκε το 2000 από την βρετανική HSBC) και αυτό γιατί υπάρχουν ακόμα πολιτικοί και νομικοί περιορισμοί αλλά και γιατί το αναμενόμενο κόστος και οι οικονομίες κλίμακας δεν είναι ικανοποιητικά ενώ το συνολικό αρνητικό κλίμα συμπληρώνεται από την απροθυμία των πελατών ν' αλλάξουν τράπεζα (Τομαράς, 2010).

Υπάρχει η ανάγκη εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών προκειμένου να καμφθεί το πρόβλημα της έντονης ανομοιογένειας που χαρακτηρίζει την Ε.Ε. Δεν αποκλείεται πάντως να δούμε να επιταχύνονται οι διαδικασίες διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων αφού οι μικρού και μεσαίου μεγέθους τράπεζες αντιμετωπίζουν συνθήκες έντονου ανταγωνισμού ενώ παράλληλα έχουν αναλάβει την υποχρέωση προσαρμογής σε ένα πλήθος κανονιστικών διατάξεων, όπου απαιτούνται σημαντικοί πόροι υλοποίησης. Αντίθετα σε τοπικό επίπεδο οι διάφοροι Οργανισμοί σταθεροποίησαν τη θέση τους στην τοπική αγορά και αντιστάθηκαν στις ανταγωνιστικές πιέσεις του εξωτερικού μέσα από στρατηγικές συμμαχίες (Στεριώτης, 2010).

Γενικά πάντως το τραπεζικό σύστημα φαίνεται εύρωστο και αυτό οφείλεται στο ότι οι τράπεζες μεταβιβάζουν τμήμα του ρίσκου τους σε τρίτους, μεταξύ των οποίων τα hedge funds (μέσο συλλογικών επενδύσεων που διαχειρίζεται μια εταιρεία, ετερόρρυθμη, περιορισμένης ευθύνης, ή με παρόμοιο σχήμα), οι ασφαλιστικές εταιρείες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία.

Για τον λόγο ότι σήμερα οι τράπεζες δεν προσφέρουν απλώς χρηματοοικονομικές υπηρεσίες αλλά παίζουν με μετοχές και παράγωγα και διαχειρίζονται τις επενδύσεις των πελατών τους, είναι στο συμφέρον των ρυθμιστικών αρχών να διασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία τους και να εγγυώνται μίαν ισορροπία μεταξύ της υπερβολικής προστασίας και του αδυσώπητα σκληρού ανταγωνισμού.

Σχετικές αναλύσεις για το μέλλον της «τραπεζικής βιομηχανίας» δείχνουν την προσπάθεια ανάπτυξής της στηριζόμενη στη μείωση του κόστους και στη δημιουργία καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.

Η τεχνολογία μετασηματίζει τον τραπεζικό κλάδο σε όλες του τις διαστάσεις με νέα προϊόντα, πρόσβαση σε νέες αγορές, νέα κανάλια διανομής, εξάλειψη προβλημάτων που σχετίζονται με τις γεωγραφικές αποστάσεις και γενικά απλοποίηση των δραστηριοτήτων και της διαχείρισης πληροφοριών διαμέσου της πληροφορικής διασύνδεσης και ολοκλήρωσης (Στεριώτης, 2010).

Από την άλλη, οι Οργανωτικές δομές είναι μια συνεχής διαδικασία, αποτελούν εργαλείο και όχι αυτοσκοπό της επιχειρηματικής δραστηριότητας και διαρθρώνονται με ευέλικτο τρόπο ώστε να προσαρμόζονται στις εκάστοτε συνθήκες.

Αυτή η οργανωτική αναδιάρθρωση των τραπεζών έχει ως συνέπεια την αύξηση της απασχόλησης σε συναφείς με τις τραπεζικές εργασίες θυγατρικές των τραπεζών ιδίως σε νέους τομείς παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, την αύξηση του αριθμού των εξειδικευμένων στελεχών, αλλά και την αύξηση απασχόλησης στις θέσεις άμεσης συναλλαγής με τον πελάτη με παράλληλη μείωση εκείνων στα back-offices (Μπαλωμένου, 2003).

Επίσης η αρχή της εξέλιξης των εργαζομένων βάσει της αρχαιότητας

κλονίζεται και δίνονται κίνητρα και παροχές υπό προϋποθέσεις για την υποκίνηση των εργαζομένων ενώ δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην στελέχωση μονάδων με άτομα που διαθέτουν την ικανότητα αξιοποίησης εξειδικευμένης γνώσης. Ξεφεύγοντας από τα παραδοσιακά εργασιακά πρότυπα οι διοικήσεις των τραπεζών εκσυγχρονίζουν και εκσυγχρονίζονται αποδίδοντας μεγαλύτερη σημασία στην προσαρμοστικότητα του εργαζομένου, την ανανέωση των γνώσεων, τη συνεχή ενημέρωση, την πρωτοβουλία και διαπραγματευτική ικανότητα του.

4.3.1 Ο τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ελεγχόταν σε όλα τα επίπεδα με βάση κυβερνητικές ρυθμίσεις. Η έννοια του ανταγωνισμού ήταν άγνωστη αφού η κυβέρνηση ήλεγχε τις τιμές και τις πιστοδοτήσεις των τραπεζών. Η απελευθέρωση ήρθε με την κατάργηση των πιστωτικών ελέγχων, την ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς, την απελευθέρωση των επιτοκίων, τον ανταγωνισμό από μη τραπεζικούς φορείς, την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και την ελεύθερη εγκατάσταση άλλων ευρωπαϊκών τραπεζών στην Ελλάδα (Altunbas, 2001).

Οι περιορισμοί ρευστότητας σταδιακά εξαλείφθηκαν και δημιουργήθηκε ένα νέο πεδίο ανταγωνισμού για τις τράπεζες, οι οποίες άρχισαν να προσφέρουν μεγάλη ποικιλία χρηματοδοτικών και αποταμιευτικών προϊόντων, που έρχονταν να καλύψουν νέες διαφοροποιημένες ανάγκες, προκειμένου ο κάθε καταναλωτής να μπορεί να επιλέξει το προϊόν που ανταποκρίνεται στο προφίλ και τις ανάγκες του. Έτσι από το 2008 έχουμε πλήρη απελευθέρωση της καταναλωτικής πίστης με την κατάργηση των περιορισμών στα ποσοτικά όρια χορηγήσεων που ίσχυαν μέχρι τότε. Οι τράπεζες μπορούσαν να προσφέρουν (Williams, 2003):

1. Εξατομικευμένα προϊόντα, όπου οι όροι αποπληρωμής διαφοροποιούνται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του κάθε πελάτη
2. Προϊόντα για την αναχρηματοδότηση οφειλών με χαμηλότερα

επιτόκια, μεγαλύτερη διάρκεια και μικρότερη δόση

3. Δανειακά προϊόντα που αξιοποιούν τα περιουσιακά στοιχεία του πελάτη και ανταμείβουν τους συνεπείς πελάτες.

Όσον αφορά στο μέλλον, κύρια κατεύθυνση θα είναι ο επαναπροσδιορισμός της Τράπεζας ως «σύμβουλος» όχι μόνο στο χώρο επενδύσεων αλλά και στο χώρο των χορηγήσεων. Στο τελικό αποτέλεσμα καθοριστικό ρόλο θα διαδραματίσουν τα συστήματα και οι διαδικασίες αξιολόγησης και διαχείρισης κινδύνων.

Βάση στις διαδικασίες αυτές αποτελούν η αυξανόμενη εκπαίδευση και η πιστοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού που στελεχώνει τις τράπεζες. Στο μέλλον το κατάστημα θα μετατραπεί από κέντρο συναλλαγών σε χώρο παροχής χρηματοοικονομικών συμβουλών που θα καλύπτει το σύνολο των καταθετικών, επενδυτικών, δανειακών αλλά και ασφαλιστικών αναγκών. Οι τράπεζες που θα φτάσουν πρώτες σε αυτό το επίπεδο είναι σίγουρο ότι θα κερδίσουν την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη των καταναλωτών (Μπαλωμένου, 2003).

Μια άλλη προοπτική που ανοίγεται στις ελληνικές τράπεζες είναι η έντονη παρουσία τους στη ΝΑ Ευρώπη. Η επέκταση των ελληνικών τραπεζών στα Βαλκάνια, η οποία ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, διεύρυνε τους αναπτυξιακούς τους ορίζοντες. Απέκτησαν νέες δραστηριότητες, νέους πελάτες σε αγορές που παρουσιάζουν μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης, δηλαδή αύξησαν τις δυνητικές πηγές εσόδων και μάλιστα μακροπρόθεσμα.

Οι επενδύσεις στις οποίες είχαν προχωρήσει οι ελληνικές τράπεζες στις χώρες των Βαλκανίων και οι οποίες υπολογίζονται στα 2 δις ευρώ, άρχισαν να ωριμάζουν πριν από περίπου 2 χρόνια και σήμερα είναι σε θέση να καρπώνονται τα κέρδη, αφού υπολογίζεται ότι κατά μέσο όρο το 10% του τζίρου τους προέρχεται από τις δραστηριότητές τους στην περιοχή. Μάλιστα το ποσοστό αυτό την επόμενη τριετία αναμένεται να διπλασιαστεί, κάνοντας τα Βαλκάνια βασική πηγή εσόδων (Προβόπουλος, 2010).

Στη χώρα μας 62 ελληνικά και ξένα πιστωτικά ιδρύματα,

συνεταιριστικές τράπεζες και ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί απασχολούν περίπου 60.000 εργαζόμενους και συναλλάσσονται με το κοινό μέσω 3.400 υποκαταστημάτων. Οι τράπεζες κυριαρχούν στον ελληνικό χρηματοπιστωτικό τομέα, με τα κεφάλαιά τους να αντιστοιχούν στο 85% του συνόλου (στοιχεία ΤτΕ 2008), ενώ οι 10 τράπεζες των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών αντιστοιχούν σε άνω του 75% των κεφαλαίων του συνόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα. Στόχος του τραπεζικού συστήματος είναι η εξασφάλιση σταθερότητας.

Στο πλαίσιο του νέου Συμφώνου Βασιλεία II, η ΤτΕ, σε συνεργασία με τις τράπεζες, στοχεύει στην καλύτερη εναρμόνιση των κεφαλαιακών απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων με τους τραπεζικούς κινδύνους που αναλαμβάνουν, επιβραβεύοντας τα πιστωτικά ιδρύματα με υγιή χαρτοφυλάκια και αποτελεσματικό σύστημα διαχείρισης κινδύνων.

Η εφαρμογή των εξελιγμένων μεθόδων διαχείρισης κινδύνου αποτελεί απαραίτητη στρατηγική επιλογή για τις μεγάλες ελληνικές τράπεζες ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ο εξωστρεφής στρατηγικός προσανατολισμός τους (Προβόπουλος, 2010).

Το Σύμφωνο Βασιλεία II αποφέρει αλλαγές στη δομή εταιρικής διακυβέρνησης στις Τράπεζες ως προς την διαχείριση κινδύνων και τον έλεγχο και συνεπάγεται ευκρινή διαχωρισμό αρμοδιοτήτων, συμμετοχή ανεξάρτητων διευθυντών στο διοικητικό συμβούλιο, δημιουργία ανεξάρτητου ελεγκτικού συμβουλίου, έλεγχο για αποφάσεις που αφορούν τους κινδύνους, ευκρινή ιδιοκτησιακή δομή, διαφάνεια, εγκατάσταση και παρακολούθηση συστημάτων ανάλυσης και διαχείρισης κινδύνων.

Τα θετικά του Συμφώνου Βασιλεία II είναι η εναρμόνιση, η αύξηση σταθερότητας του διεθνοποιημένου τραπεζικού συστήματος και η βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας των τραπεζών λόγω της αναδιοργάνωσης εσωτερικής διαχείρισης και διοίκησης αλλά υπάρχουν και αδυναμίες όπως το υψηλό κόστος εφαρμογής, η μεγάλη εξάρτηση των τραπεζών από διεθνείς οργανισμούς πιστοληπτικής ικανότητας και ο επιμέρους σχεδιασμός κινήτρων με αρνητικές επιδράσεις στη συμπεριφορά

των τραπεζών στο τραπεζικό σύστημα (Williams, 2003).

Γενικά το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα βρίσκεται στη διαδικασία σχηματισμού μιας νέας δομής, όπου το μέγεθος των τραπεζών αυξάνεται και η ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών βελτιώνεται. Τα νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα για την κάλυψη των σύνθετων αναγκών των πελατών αλλά και για την αύξηση των εσόδων των τραπεζών είναι το leasing, τα swaps, τα options, τα ομολογιακά, τα Bank Assurance κ.α. Παράλληλα ενσωματώνουν τις τεχνολογικές εξελίξεις με την ανάπτυξη νέων εναλλακτικών δικτύων όπως web banking, e-banking, m-banking, ATMs με εφαρμογή και στα συστήματα διοίκησης όπως διοικητική πληροφόρηση (MIS) και διαχείριση σχέσεων με πελάτες (CRM). Αυτά όλα έχουν σαν αποτέλεσμα την βελτίωση της ικανοποίησης των πελατών, την αύξηση διατήρησης πελατών, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την αναδιάρθρωση του προσωπικού εξυπηρέτησης.

Προτεραιότητα αποτελεί η μέτρηση της συνολικής αξίας που δημιουργείται από τον κάθε πελάτη για την Τράπεζα (Customer Value Management). Η Τράπεζα του 21^{ου} αιώνα βρίσκεται εκεί που βρίσκεται ο πελάτης, εκεί όπου εργάζεται, εκεί όπου διαθέτει τον ελεύθερο χρόνο του. Το μεταβαλλόμενο περιβάλλον γίνεται μια πρόκληση για τις ελληνικές τράπεζες, δεδομένου ότι σε αυτό το ανταγωνιστικό περιβάλλον μόνο αποτελεσματικές τράπεζες θα μπορέσουν να συνεχίσουν τη λειτουργία τους τον 21^ο αιώνα.

Πίνακας 4.1 Διάρθρωση του Ελληνικού πιστωτικού συστήματος

Αριθμός τραπεζών, υποκαταστημάτων και υπαλλήλων						
	Τράπεζες		Υποκαταστήματα		Υπάλληλοι	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Ελληνικές	22	21	2.876	2.953	53.809	51.741
Ξένες	20	23	205	223	4.851	5.133

Συνεταιριστικές	15	16	80	87	681	781
Ειδ. Πιστωτικοί Οργανισμοί	2	2	139	140	1.733	1.682
ΣΥΝΟΛΟ	59	62	3.300	3.403	61.074	59.337
Μερίδια αγοράς (%) ως προς βασικά μεγέθη του ισολογισμού						
	Ενεργητικό		Χορηγήσεις		Καταθέσεις	
	2008	2009	2008	2009	2008	20
Ελληνικές	82,1	80,9	84,5	85,1	82,6	81,8
Ξένες	9,3	10,0	9,4	8,8	7,3	8,2
Συνεταιριστικές	0,6	0,7	0,9	1,0	0,7	0,8
Ειδ. Πιστωτικοί Οργαν.	8,0	8,4	5,2	5,1	9,4	9,2
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ.,(2009),Διάρθρωση Τραπεζικού Κλάδου, ΕΣΥΕ

4.3.2 Το προστατευτικό δίκτυο στο τραπεζικό κλάδο

Με βάση τη κρίση η οποία έχει ξεκινήσει από το 2007 και πλήττει τη παγκόσμια οικονομία, αναπτύχθηκαν δράσεις σε ευρωπαϊκό, παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο για τη στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας, την εύρυθμη λειτουργία της τραπεζικής αγοράς και το σχεδιασμό μιας νέας αρχιτεκτονικής του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Με βάση τη πρόσφατη έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος το 2008 και λόγω της σοβαρότητας της παγκόσμιας κρίσης, η διεθνής κοινότητα-κυβερνήσεις, κεντρικές τράπεζες, φορείς εποπτείας και διεθνείς οργανισμοί-προχώρησε στις ακόλουθες δράσεις (Τράπεζα της Ελλάδος,2008):

1. Εφαρμόστηκαν σ' όλα τα επίπεδα συντονισμένες παρεμβάσεις οι οποίες έχουν ως στόχο αφενός τη διοχέτευση ρευστότητας καθώς και τη στήριξη και εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος και αφετέρου την απευθείας στήριξη της ζήτησης, προκειμένου να διακοπεί ο φαύλος κύκλος που προκύπτει όταν οι αρνητικές εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό και τον πραγματικό τομέα της παγκόσμιας οικονομίας τείνουν να αλληλοτροφοδοτούνται.
2. Αναπτύχθηκαν οι διαβουλεύσεις για μια αποτελεσματική μεταρρύθμιση του διεθνούς τραπεζικού συστήματος η οποία θα διασφαλίσει τη χρηματοοικονομική σταθερότητα στο μέλλον.

Οι δράσεις ανά επίπεδο ευρωπαϊκό, διεθνές και εθνικό είναι οι ακόλουθες:

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο: Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της ΕΕ κατέληξαν ότι η Ευρώπη θα μπορέσει να αντιμετωπίσει την παρούσα τραπεζική κρίση μόνο εάν εξακολουθήσει να προχωρεί σε δράσεις με συντονισμένο τρόπο, εντός του πλαισίου της ενιαίας αγοράς και της ΟΝΕ. Εξέφρασαν μακροπρόθεσμη προοπτική όλων των οικονομιών της ΕΕ και συμφώνησαν να λάβουν μέτρα για την οικοδόμηση τραπεζικής σταθερότητας, την ανάκαμψη της οικονομίας και τη συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο. Δημιούργησαν ένα προστατευτικό δίκτυ ενισχύοντας οικονομικά τις τράπεζες και δημιουργώντας ένα θετικό πεδίο δράσης τους.

Η Ε.Ε εξέτασε τη σημαντική δημοσιονομική ώθηση που δίνεται τώρα στις τράπεζες (περισσότερα από 400 δις. ευρώ) και τόνισε ότι η από κοινού δράση και ο συντονισμός αποτελούν ουσιαστικό τμήμα της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ανάκαμψη. Ο ρόλος της ενιαίας αγοράς είναι κεντρικός προκειμένου να είναι βραχύτερη και λιγότερο σοβαρή η ύφεση για τις τράπεζες. Υπογραμμίζοντας την ανάγκη να αποκατασταθεί η ροή πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, συμφώνησε να επισπεύσει τις

νομοθετικές διαδικασίες σχετικά με το τραπεζικό τομέα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε ως προς την ανάγκη για καλύτερη ρύθμιση και εποπτεία των τραπεζικών ιδρυμάτων εντός της ΕΕ. Βάση για δράση θα αποτελέσει η έκθεση την οποία συνέταξε η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος υπό την προεδρία του Jacques de Larosiere. Στο Συμβούλιο ανατίθεται να εξετάσει την εν λόγω έκθεση και τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εν όψει των πρώτων αποφάσεων που θα ληφθούν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου του 2009 (Αλεξιάκης, 2008).

Η ενίσχυση των τραπεζών αναφέρεται και στις δράσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και η Παγκόσμια Τράπεζα διέθεσαν συνολικά 24,5 δισεκατομμύρια ευρώ την περίοδο 2009-2010 για την ενίσχυση του τραπεζικού τομέα και τη χρηματοδότηση της οικονομίας στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Σε παγκόσμιο επίπεδο οι ηγέτες των χωρών προέβησαν στις ακόλουθες δράσεις:

1. Αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, προς το τραπεζικό σύστημα.
2. Αποκατάσταση της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και τη ροή των πιστώσεων.
3. Ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου της τραπεζικής αγοράς ώστε να ανακτηθεί η εμπιστοσύνη.
4. Παροχή χρηματοδότησης στους διεθνείς τραπεζικούς οργανισμούς και να τους μεταρρυθμίσουν, ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν την παρούσα κρίση και να προλάβουν μελλοντικές κρίσεις.

Τέλος σ' εθνικό επίπεδο υπήρξε μια πλήρης στήριξη των τραπεζών μέσα από την παροχή οικονομικών πόρων, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τα χρέη τους και από την άλλη να συνεχίσουν να δανειοδοτούν με συνέπεια την αγορά.

Ταυτόχρονα, υπήρξε ένα θέμα εξασφάλισης ίσων όρων ανταγωνισμού – έναντι των τραπεζών σε άλλες χώρες αλλά και μεταξύ των τραπεζών που λειτουργούν στην Ελλάδα. Παρά το γεγονός ότι τα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν κατά μέσον όρο μικρότερη πίεση και δεν έχουν εκτεθεί σε σημαντικό βαθμό σε αρνητικές καταστάσεις, είναι πολύ πιθανό να υπάρξει ροή τοποθετήσεων σε ιδρύματα χωρών που έχουν ήδη παρέμβει είτε με εγγυήσεις, είτε με ενισχύσεις της κεφαλαιακής επάρκειας, είτε με «κρατικοποιήσεις». Το ίδιο φαινόμενο μπορεί να παρατηρηθεί και μεταξύ των ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα, περισσότερο ίσως για λόγους «αντίληψης» της φερεγγυότητας παρά για λόγους που έχουν σχέση με τα θεμελιώδη μεγέθη του χαρτοφυλακίου τους (Αλογοσκούφης, 2008).

Λαμβάνοντας υπόψη τους δεδομένους κινδύνους, η Κυβέρνηση αναπτύσσει σήμερα ένα σχέδιο αντιμετώπισης των επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Με το σχέδιο αυτό επιδιώκεται η θωράκιση των ελληνικών τραπεζών. Από τις μέχρι τώρα αναλύσεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ότι οι επιπτώσεις σε κάθε Κράτος – Μέλος είναι ασύμμετρες, ενώ οι δυσκολίες που αντιμετωπίζονται από τα χρηματοπιστωτικά τους συστήματα, διαφοροποιούνται επίσης σημαντικά.

Με βάση τις αναλύσεις αυτές, η χώρα μας βρίσκεται μεταξύ των Κρατών – Μελών που αναμένεται να έχουν την μικρότερη επίπτωση από την αναταραχή αυτή, λόγω των ποιοτικών χαρτοφυλακίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και την πολύ περιορισμένη και ελεγχόμενη έκθεσή τους σε προϊόντα που επηρεάζονται από τις νέες συνθήκες της αγοράς.

Τέλος δόθηκε εγγύηση η οποία αφορά στην έκδοση νέων μεσομακροπρόθεσμων δανείων που συνάφθηκαν και τίτλοι που εκδόθηκαν / αναχρηματοδοτήθηκαν μέχρι το τέλος του 2009 και για διάρκεια 3 έως 5 ετών.

Η εγγύηση παρεχόταν έναντι προμήθειας 100 – 150 μονάδων βάσης, με παράλληλη παροχή εξασφαλίσεων από τα πιστωτικά ιδρύματα που θα δεχθούν τις εγγυήσεις αυτές ή επιβάρυνση αναλόγως του πιστωτικού κινδύνου του Ιδρύματος, όπως αυτός εκτιμάται περιοδικά από την Τράπεζα της

Ελλάδος.

Η παροχή εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου θα απευθύνεται είτε στο πιστωτικό ίδρυμα/ θεσμικό επενδυτή που δανείζεται είτε στο πιστωτικό ίδρυμα που δανείζει, προκειμένου να διασφαλίζονται ευνοϊκότεροι όροι. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η μεταφορά υψηλότερων διατραπεζικών επιτοκίων στους δανειολήπτες της χώρας μας και εξασφαλίζεται η ομαλοποίηση της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η μείωση των αρνητικών επιπτώσεων τόσο στο διατραπεζικό σύστημα, όσο και προς την πραγματική οικονομία (επιχειρήσεις και νοικοκυριά).

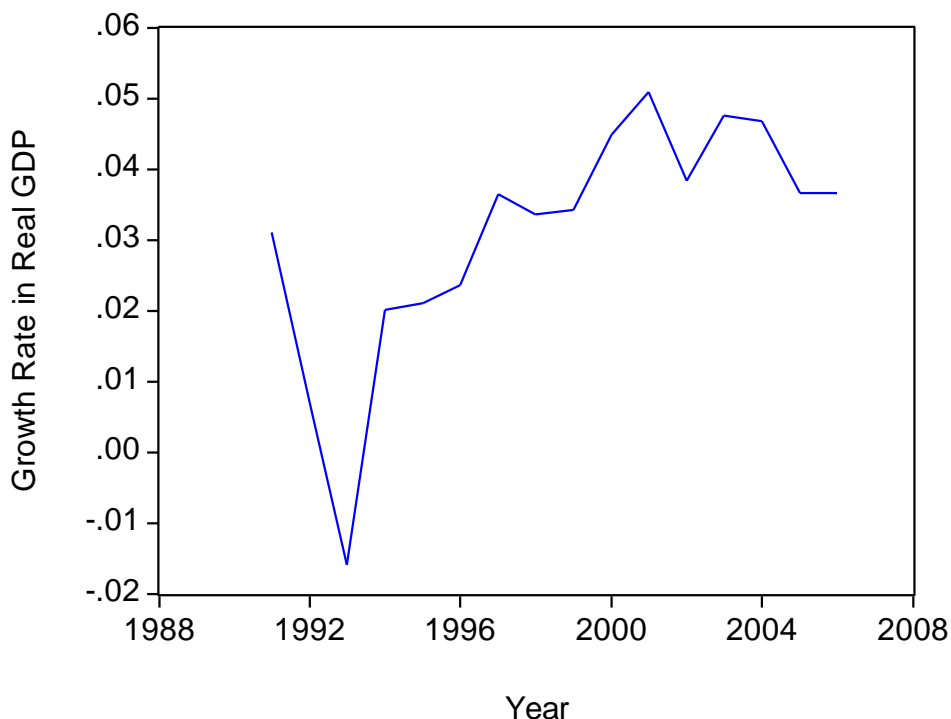
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Έχοντας αναλύσει τα αίτια και τις συνέπειες της σημερινής οικονομικής κρίσης, το παρόν κεφάλαιο θα εστιάσει στην ελληνική οικονομία και συγκεκριμένα στα επιτόκιά της τα οποία οδήγησαν στη σημερινή κατάσταση.

5.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Κατά την διάρκεια της πρώτης πενταετίας της δεκαετίας του '90, η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός του παραγωγικού συστήματος στην Ελλάδα επιταχύνθηκαν μέσα σε συνθήκες βραδείας οικονομικής μεγέθυνσης και χαμηλών επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, και ανόδου της ανεργίας (ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2005). Η περίοδος αυτή υπήρξε περίοδος *αμυντικής αναδιάρθρωσης* της οικονομίας, στην διάρκεια της οποίας, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την είσοδο σε ένα νέο «κύμα» ανάπτυξης (Ιωακείμογλου, 1996).

Από το 1996, η ελληνική οικονομία εισήλθε σε νέα περίοδο υψηλών ρυθμών μεγέθυνσης, αύξησης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και επιτάχυνσης της παραγωγικότητας της εργασίας. Από το 1999, εισήλθε σε περίοδο χαμηλών επιτοκίων και χαμηλού πληθωρισμού. Την ανάκαμψη της οικονομίας (1996-1999) διαδέχθηκε μια φάση άνθισης από το έτος 2000, η οποία συνεχίστηκε μέχρι και το 2004.

Σχήμα 5-1: Η Εξέλιξη της Μεγέθυνσης του ΑΕΠ, 1990-2006

Πηγή: για τα δεδομένα IMF (2008)

Στο παραπάνω σχήμα διακρίνουμε με σαφήνεια ότι η επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας έληξε το 1995-1996. Επίσης, στο ίδιο σχήμα παρατηρούμε δύο φάσεις στο εσωτερικό της περιόδου 1996-2004: μια φάση ανάκαμψης (1996-1999) και μια φάση άνθισης (2000-2004) κατά την οποία ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ κυμάνθηκε στην περιοχή του 4%.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις αποτελούν ισχυρές ενδείξεις ότι η ελληνική οικονομία εξήλθε οριστικά από το μακρύ κύμα ύφεσης των ετών 1974-1995. Εντούτοις, σε αντίθεση με αυτές τις επιδόσεις, μια σειρά δυσμενών εξελίξεων όπως, οι εισοδηματικές και οικονομικές ανισότητες καθώς το διευρυνόμενο εμπορικό έλλειμμα αγαθών και υπηρεσιών, και κυρίως η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα αποτελούν πηγή ανησυχίας.

5.1.1 Πληθωρισμός

Τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα που εμφανίστηκαν μετά την δεκαετία του 1980 είχαν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση ισχυρών πληθωριστικών φαινομένων (Πίνακας 5-1).

Πίνακας 5-1: Η Διαφορά Πληθωρισμού Μεταξύ Ελλάδος Και Ζώνης του Ευρώ (1974-2000)

Έτη	Διαφορά (%)
1974-1980	3,6
1981-1987	12,3
1988-1990	4,8
1981-1990	8,5
1991-2000	6,4
2000	0,8
2001	1,3
2002	1,6
2003	1,3
2004	0,9

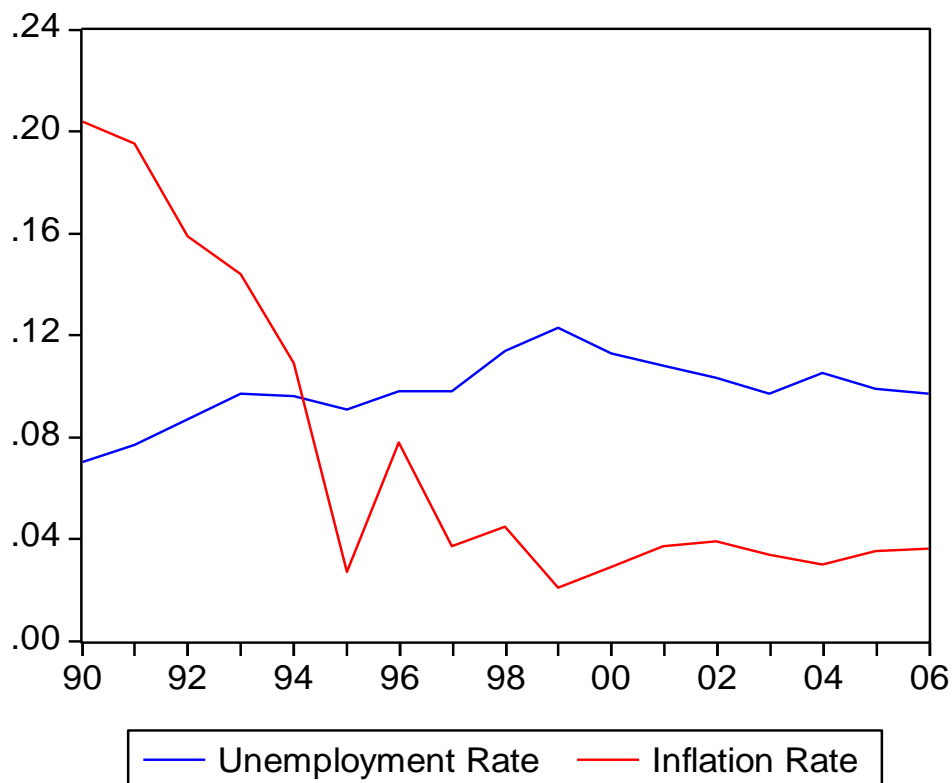
Πηγή:

[http://www.parliament.gr/sioufas/press/Deltia/2005/10_2005/\(17-10-05\)plithorismos.doc](http://www.parliament.gr/sioufas/press/Deltia/2005/10_2005/(17-10-05)plithorismos.doc)

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι από το 1974 μέχρι το 2000 η

διαφορά στο επίπεδο του πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και ευρωζώνης διαμορφώθηκε από 3,6% (την περίοδο 1974-1980) ως το 12,3 % (την περίοδο 1981-1987, μια περίοδο με υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και εκτόξευση του δημοσίου χρέους).

Το παράδοξο για την ελληνική οικονομία έγκειται στο ότι η επιτάχυνση του πληθωρισμού, μετά το 1980 δεν συνοδεύτηκε και από μείωση της ανεργίας, ως θα προέβλεπε η θεωρία της πίσω από την καμπύλη Phillips. Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζουμε την σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας στην Ελλάδα, κατά την περίοδο 1990-2006

Σχήμα 5-2: Πληθωρισμός και Ανεργία στην Ελλάδα, 1990-2006

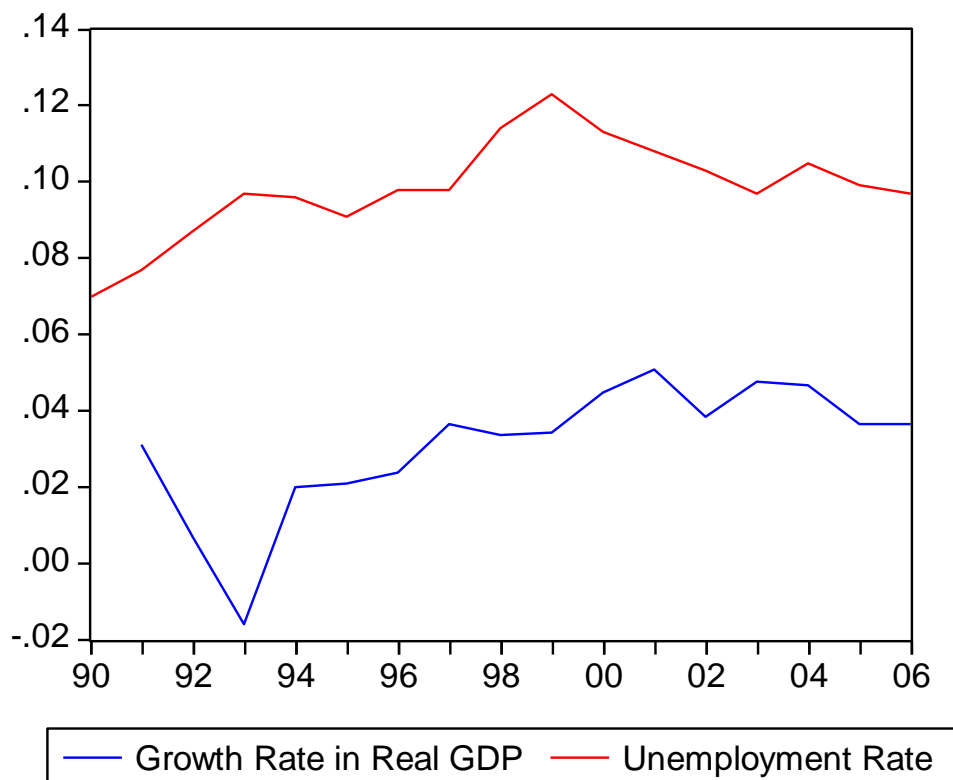
Πηγή: για τα δεδομένα IMF (2008)

Από το παραπάνω σχήμα παρατηρούμε ότι παρ' όλο που ο πληθωρισμός μειώθηκε σημαντικά, κατά την διάρκεια της περιόδου 1990-1995, και εν συνεχεία παρέμεινε σε σχετικά πτωτική πορεία, το ποσοστό

ανεργίας δεν έδειξε κάποια σημάδια κάμψης, αλλά τουναντίον κατέγραψε οριακή άνοδο.

5.1.2 Ανεργία

Στο παρακάτω σχήμα αποτυπώνεται ανάγλυφα η αδυναμία της οικονομικής μεγέθυνσης της Ελληνικής οικονομίας, από το 1993 και εντεύθεν, να συμβάλει στην πτώση του ποσοστού ανεργίας (Σχήμα 5.3).

Σχήμα 5-3: Η Εξέλιξη της Μεγέθυνσης του ΑΕΠ και του Ποσοστού Ανεργίας, 1990-2006

Πηγή: για τα δεδομένα IMF (2008)

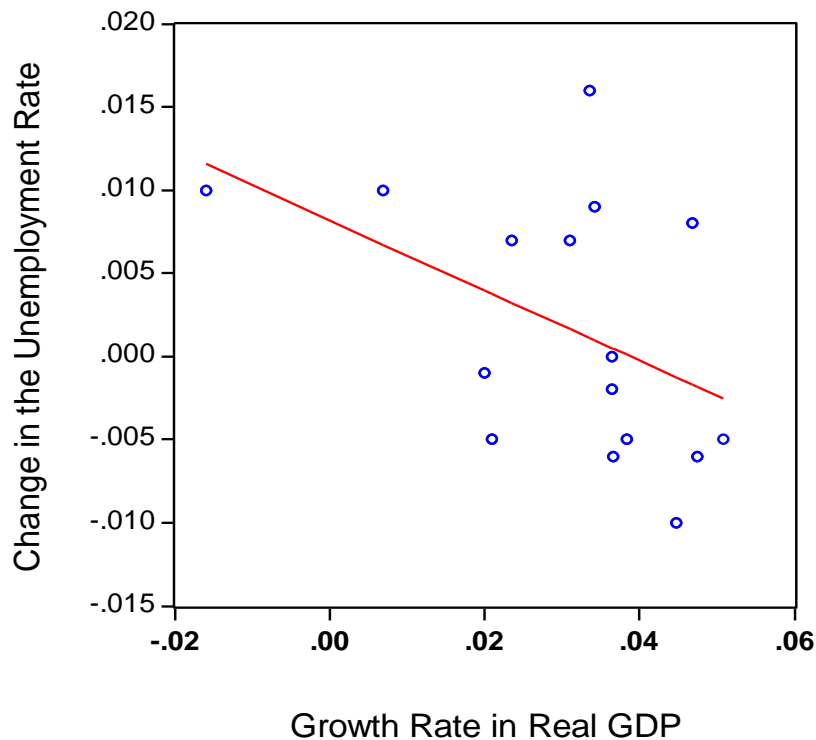
Τίθενται έτσι τα ερωτήματα:

- εάν η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας είναι μια ανάπτυξη που δεν αυξάνει την απασχόληση (jobless growth),

- εάν η υιοθέτηση του Ευρώ αφαιρώντας από την οικονομία την δυνατότητα να μετατρέπει τις εγχώριες τιμές σε σχέση με τις τιμές των ανταγωνιστριών χωρών, κάνοντας χρήση των αλλαγών στην συναλλαγματική ισοτιμία, θα οδηγήσει σε θεαματική επιδείνωση των εξωτερικών ανταλλαγών και θα επιβάλλει επιβράδυνση των ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης,
- με ποιο τρόπο θα ήταν δυνατό αυτό να αποφευχθεί, δηλαδή με ποιο τρόπο θα ήταν δυνατό να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων.

Το γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη δεν οδήγησε σε δραστική μείωση της ανεργίας επιβεβαιώνεται επίσης και από τον χαμηλό συντελεστή, σε σχέση με τις άλλες χώρες, της εξίσωσης που περιγράφει τον νόμο του Okun.

Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζουμε την διασπορά των σημείων του ρυθμού μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ και της μεταβολής του ποσοστού ανεργίας στην περίοδο 1990-2006.

Σχήμα 5-4: Η Εξέλιξη της Μεγέθυνσης του ΑΕΠ και της Μεταβολής στο Ποσοστό Ανεργίας, 1990-2006

Πηγή: για τα δεδομένα IMF (2008)

Στο Σχήμα (5-4) η τομή της γραμμής παλινδρόμησης με την νοητή οριζόντια γραμμή της μηδενικής μεταβολής της ανεργίας θα πρέπει να προσδιορίζει τον μέσο ρυθμό της δυνητικής ανόδου της Ελληνικής οικονομίας, κατά την περίοδο 1990-2006. Ο ρυθμός αυτός προσεγγίζεται γύρω στο 4%.

Προκειμένου να διαπιστώσουμε στατιστικά την παραπάνω εκτίμηση, εκτιμάμε το ακόλουθο οικονομετρικό υπόδειγμα, το οποίο βασίζεται στον νόμο του Okun

$$u_t - u_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 g_{yt} + \varepsilon_t \quad 5.1$$

Όπου

$$\beta_0 = -\beta_1 g_N \quad 5.2$$

Από την εκτίμηση του παραπάνω υποδείγματος έχουμε

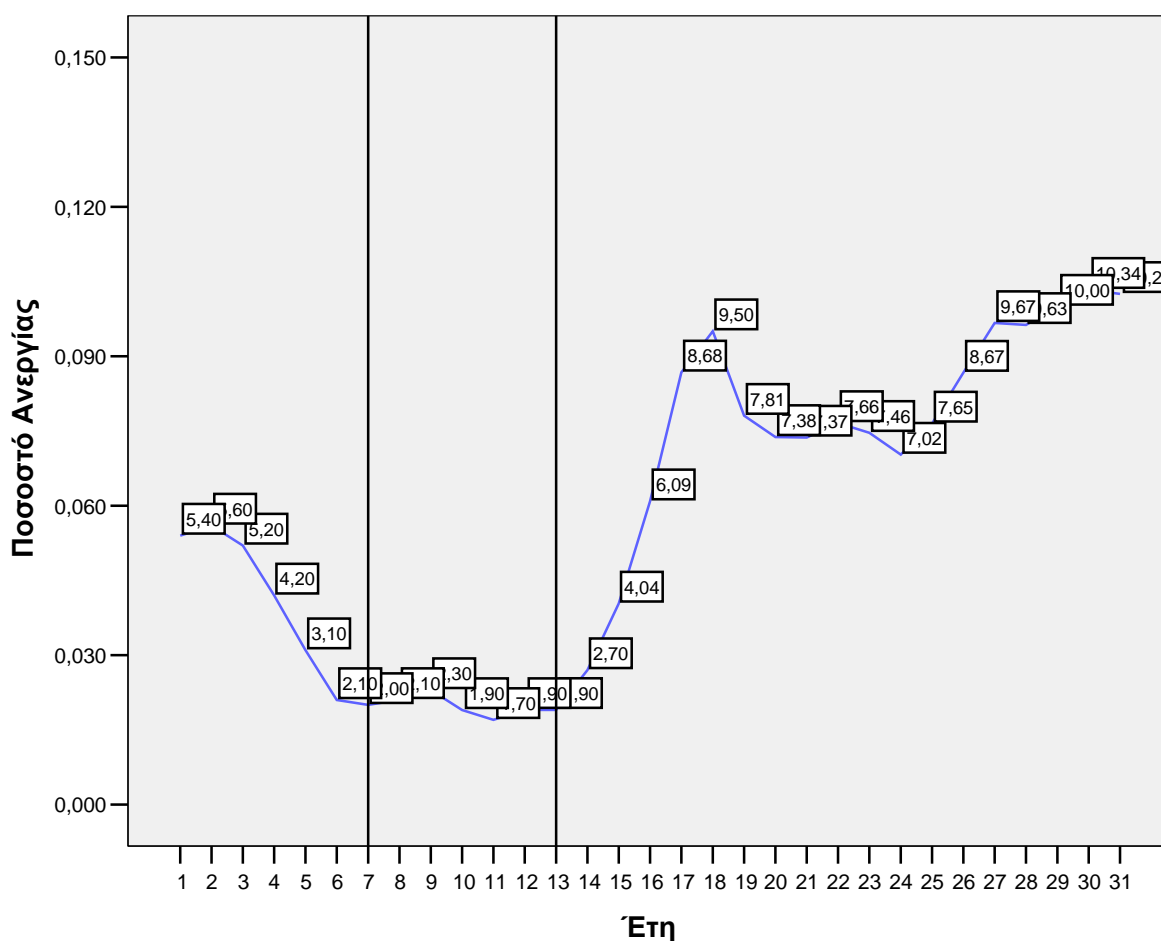
$$\Delta \hat{u}_t = 0,0081 - 0,2112 g_{yt}$$

(2,16) (-1,95)

Συνεπώς, βάσει της σχέσεως (5.2) λαμβάνουμε την ακόλουθη εκτίμηση αναφορικά με το φυσικό ποσοστό ανάπτυξης της οικονομίας.

$$g_N = -\frac{0,0081}{-0,2112} = 0,0387$$

Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζουμε την διαχρονική πορεία του ποσοστού ανεργίας στην Ελλάδα, από το 1967-1997.

Σχήμα 5-5: Διαχρονική Εξέλιξη του Ποσοστού Ανεργίας στην Ελλάδα, 1967-1997

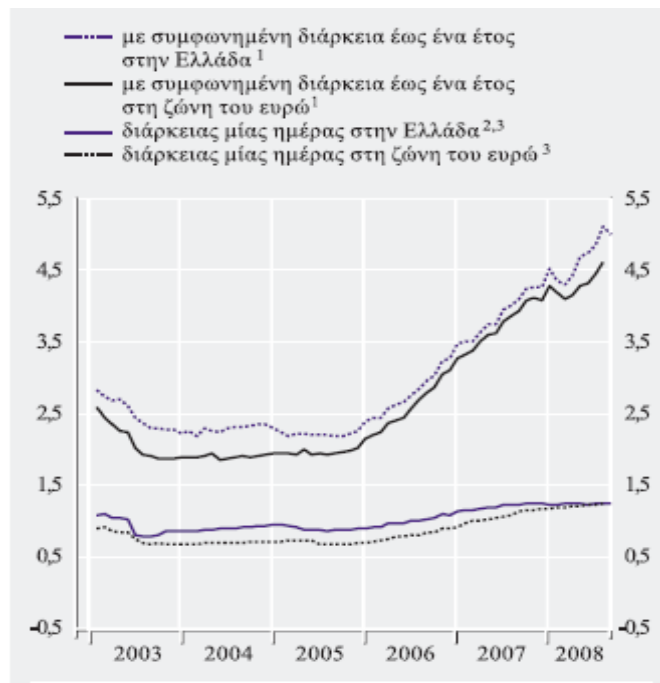
Στο Σχήμα (5-5) παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα, το ποσοστό ανεργίας από το 1967 μέχρι και το 1980 (σημείο 13) βρισκόταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα, γύρω στο 3%. Ο κύριος λόγος αυτής της εξέλιξης είχε να κάνει με την υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη κατά την περίοδο 1967-1973.

Ωστόσο, μετά το 1980 το ποσοστό ανεργίας ακολούθησε μια σταθερά ανοδική πορεία. Έτσι λοιπόν φαίνεται ότι η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική δεν συνέβαλε θετικά στην οικονομία αυξάνοντας το προϊόν και μειώνοντας την ανεργία.

5.2 ΤΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.2.1 Η Πορεία των Επιτοκίων Καταθέσεων

Στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2008 συνεχίστηκε η ανοδική τάση των επιτοκίων καταθέσεων και των *gepos* που είχε ξεκινήσει από το δεύτερο εξάμηνο του 2007 λόγω της αναταραχής στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Η τάση αυτή ενισχύθηκε και από την αύξηση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ κατά 25 μονάδες βάσης στις 3 Ιουλίου 2008. Από τις επιμέρους κατηγορίες καταθέσεων το επιτόκιο των καταθέσεων προθεσμίας σημείωσε τη μεγαλύτερη αύξηση (βλ. Σχήμα 5-6).

Σχήμα 5-6: Επιτόκια Νέων Τραπεζικών Καταθέσεων (2003:01-2008:08)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (2008: 123)

Οι εξελίξεις αυτές συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τις συνθήκες περιορισμένης ρευστότητας που επικράτησαν στη διατραπεζική αγορά και τις προσδοκίες για συνέχισή της, οι οποίες υπαγόρευσαν στις τράπεζες να επιδιώξουν, μεταξύ άλλων, ενίσχυση της καταθετικής τους βάσης, ιδίως των προθεσμιακών καταθέσεων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το επιτόκιο της διατραπεζικής αγοράς της ζώνης του ευρώ (EURIBOR τριών μηνών)

αυξήθηκε από 4,15% τον Ιούνιο του 2007, πριν ξεκινήσει η αναταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές, σε 5,02% το Σεπτέμβριο του 2008.

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2008, το μέσο επιτόκιο των καταθέσεων στην Ελλάδα αυξήθηκε, με αποτέλεσμα να διευρυνθεί η θετική διαφορά του έναντι του μέσου επιτοκίου στη ζώνη του ευρώ. Ειδικότερα, το μέσο επιτόκιο των νέων καταθέσεων με συμφωνημένη διάρκεια έως ένα έτος αυξήθηκε στην Ελλάδα κατά 57 μονάδες βάσης, ενώ στο σύνολο της ζώνης του ευρώ κατά 33 μονάδες βάσης, με αποτέλεσμα η μεταξύ τους διαφορά να ανέλθει στις 48 μονάδες βάσης. Τον Ιούλιο 2008, το επιτόκιο αυτής της κατηγορίας καταθέσεων στην Ελλάδα ήταν το υψηλότερο μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ.

Σημειώνεται ότι την περίοδο αυτή το μέσο επιτόκιο των νέων καταθέσεων μιας ημέρας της Ελλάδος έμεινε σχεδόν αμετάβλητο, ενώ στο σύνολο της ζώνης του ευρώ κατά την ίδια περίοδο αυξήθηκε ελαφρά (κατά 8 μονάδες).

5.2.2 Η Πορεία των Επιτοκίων Χορηγήσεων

Κατά το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2008 τα επιτόκια των τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα σημείωσαν αύξηση, η οποία παρατηρήθηκε κυρίως τον Ιούλιο και συνδέεται με την άνοδο των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ στις αρχές Ιουλίου. Η αύξηση του κόστους άντλησης κεφαλαίων για τις ελληνικές τράπεζες, κυρίως λόγω της ενίσχυσης των προθεσμιακών καταθέσεών τους, συνετέλεσε ώστε οι αυξήσεις των επιτοκίων των δανείων τους να είναι γενικά μεγαλύτερες από εκείνες των αντίστοιχων επιτοκίων στη ζώνη του ευρώ και η σχετική διαφορά να διευρυνθεί ελαφρά. Οι μικρότερες αυξήσεις επιτοκίων στην Ελλάδα αλλά και στη ζώνη του ευρώ παρατηρήθηκαν στα επιχειρηματικά δάνεια και οι μεγαλύτερες στα καταναλωτικά δάνεια.

Τα επιτόκια των στεγαστικών δανείων, παρότι στην Ελλάδα αυξήθηκαν περισσότερο από ότι στη ζώνη του ευρώ, εξακολουθούν να είναι

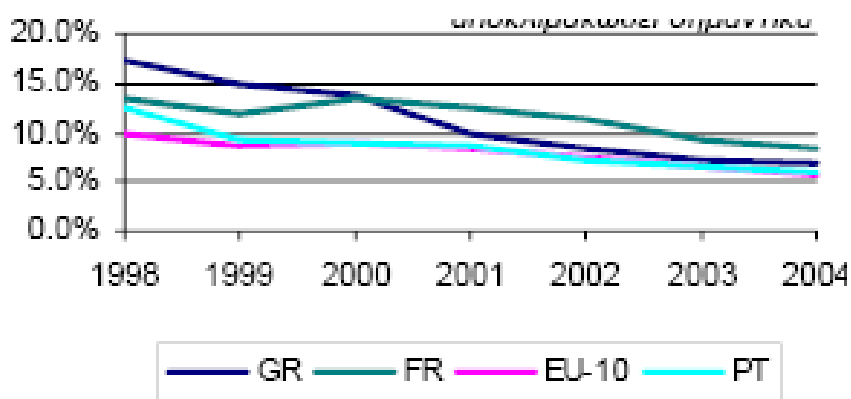
χαμηλότερα από αυτά (βλ. Πίνακα 5-2).

Πίνακας 5-2: Επιτόκια Νέων Τραπεζικών Δανείων στην Ελλάδα και στην Ζώνη του Ευρώ

	Δεκέμβριος 2007	Ιούλιος 2008	Μεταβολή μεταξύ Δεκ. 2007 και Ιουλ. 2008 (σε εκατ. μονάδες)	Αύγουστος 2008	Μεταβολή μεταξύ Δεκ. 2007 και Αυγ. 2008 (σε εκατ. μονάδες)
A. Δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο ή επιτόκιο σταθερό έως 1 έτος					
A.1 Δάνεια μέχρι 1 εκατ. ευρώ προς επιχειρήσεις που δεν ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	6,08	6,26	0,18
Μέγιστο επιτόκιο	7,25	7,78	0,53
Ελάχιστο επιτόκιο	5,51	5,70	0,19
Επιτόκιο στην Ελλάδα	6,83	7,03	0,20	7,11	0,28
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	0,75	0,77	0,02
A.2 Δάνεια άνω του 1 εκατ. ευρώ προς επιχειρήσεις που δεν ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	5,35	5,44	0,09
Μέγιστο επιτόκιο	6,53	6,57	0,04
Ελάχιστο επιτόκιο	4,89	5,12	0,23
Επιτόκιο στην Ελλάδα	5,79	6,05	0,26	5,82	0,03
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	0,44	0,61	0,17
A.3 Στεγαστικά δάνεια					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	5,32	5,66	0,34
Μέγιστο επιτόκιο	6,45	6,79	0,34
Ελάχιστο επιτόκιο	4,76	5,02	0,26
Επιτόκιο στην Ελλάδα	4,76	5,30	0,54	5,34	0,58
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	-0,56	-0,36	0,20
A.4 Καταναλωτικά δάνεια					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	8,05	8,77	0,72
Μέγιστο επιτόκιο	11,30	11,60	0,30
Ελάχιστο επιτόκιο	5,51	6,23	0,72
Επιτόκιο στην Ελλάδα	7,66	9,21	1,55	8,82	1,16
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	-0,39	0,44	0,83
B. Δάνεια με επιτόκιο σταθερό άνω του ενός και έως 5 έτη¹					
B.1 Στεγαστικά δάνεια					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	5,03	5,25	0,22
Μέγιστο επιτόκιο	6,30	6,76	0,46
Ελάχιστο επιτόκιο	4,21	4,28	0,07
Επιτόκιο στην Ελλάδα	4,21	4,51	0,30	4,72	0,51
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	-0,82	-0,74	0,08
B.2 Καταναλωτικά δάνεια					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	6,93	7,15	0,22
Μέγιστο επιτόκιο	11,79	12,21	0,42
Ελάχιστο επιτόκιο	5,46	5,67	0,21
Επιτόκιο στην Ελλάδα	8,74	8,89	0,15	9,06	0,32
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	1,81	1,74	-0,07

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (2008: 132)

Στο σχήμα που ακολουθεί βλέπουμε την διαχρονική εξέλιξη, κατά την διάρκεια της περιόδου 1998-2004, του μέσου σταθμικού επιτοκίου χορηγήσεων προς τα νοικοκυριά, στις τρεις χώρες με τα υψηλότερα εν λόγω επιτόκια (Ελλάδα, Γαλλία, και Πορτογαλία) καθώς και τον μέσο όρο των EU-10.

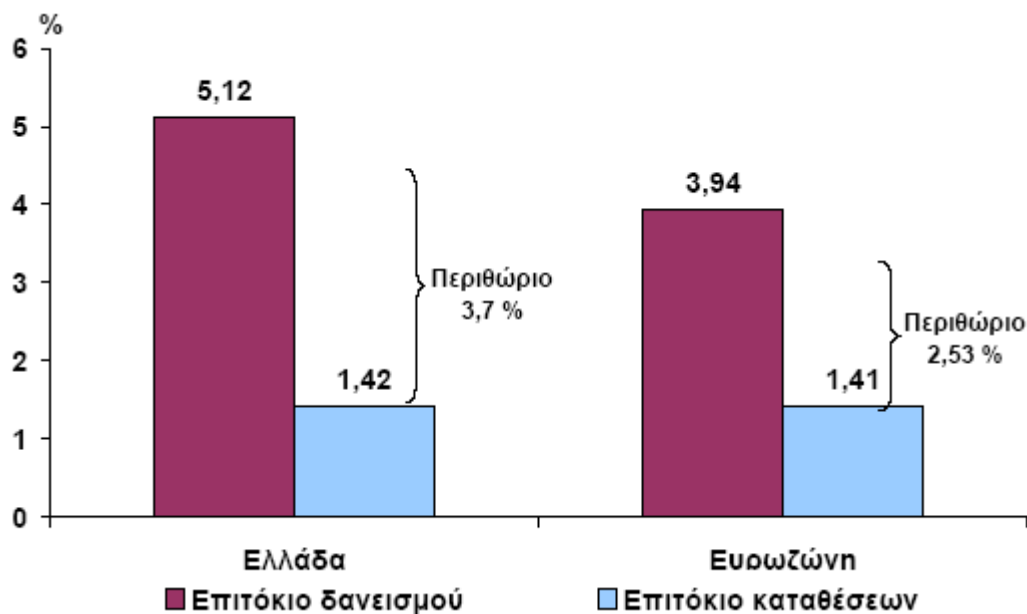

Σχήμα 5-7: Το Μέσο Σταθμικό Επιτόκιο Χορηγήσεων προς τα Νοικοκυριά, 1998-2004

Πηγή: EFG Eurobank (2006)

Από το παραπάνω σχήμα είναι προφανές ότι στην Ελλάδα κατά την περίοδο προ της εντάξεως της χώρας στην Ευρωζώνη, τα επιτόκια χορηγήσεων των τραπεζών ήταν πολύ υψηλότερα (κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες περίπου) από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Κατόπιν η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, το 2001, είχε ως αποτέλεσμα την σημαντική αποκλιμάκωση των επιτοκίων χορηγήσεων, τα οποία στο τέλος του 2004, έφτασαν να είναι περίπου 1.25% υψηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Έτσι ο Ελληνικός τραπεζικός κλάδος συνεχίζει να στοχεύει στο κέρδος εκμεταλλευόμενος τη μεγάλη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο χρεωστικό και το πιστωτικό επιτόκιο (Σχήμα 5-8).

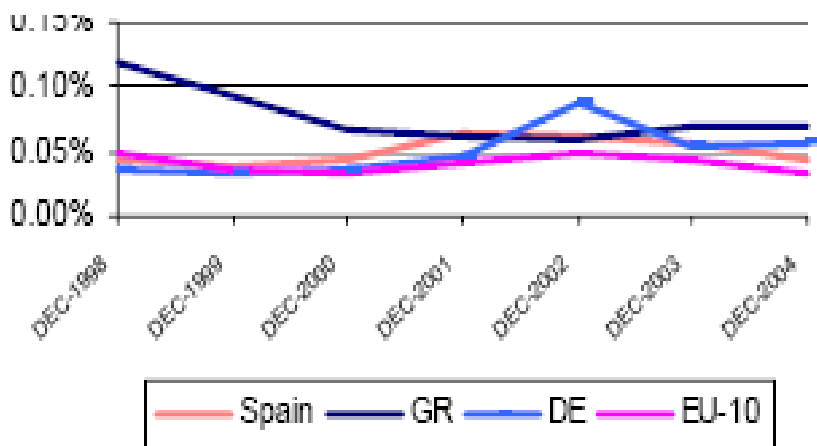

Σχήμα 5-8: Περιθώριο Επιτοκίου σε Ελλάδα και Ευρωζώνη, Σεπτέμβριος 2005

Πηγή: Μαλλιάρopoulos (2006)

Όπως παρατηρούμε από το παραπάνω σχήμα, η διαφορά μεταξύ των επιτοκίων δανεισμού και των επιτοκίων καταθέσεων, ήτοι το περιθώριο του επιτοκίου, είναι υψηλότερη στην Ελλάδα από την Ευρωζώνη κατά 1,17%. Κατά τον Μαλλιάρopoulos (2006), αυτή η διαφορά στα περιθώρια επιτοκιακού κέρδους δύναται να αποδοθεί στον υψηλότερο πληθωρισμό της Ελλάδος, σε σχέση με τις χώρες της Ευρωζώνης

Ας δούμε όμως πως εξηγείται αυτή η απόκλιση στα επιτόκια χορηγήσεων σε Ελλάδα και την υπόλοιπη Ευρωζώνη. Στην προηγούμενη ενότητα αναφέραμε ότι ένας από τους λόγους που εξηγεί την προαναφερθείσα απόκλιση είναι οι ζημίες, τις οποίες αναμένει να εγγράψει ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα στις χορηγήσεις του. Στο Σχήμα (5-9) παρουσιάζουμε τον λόγο προβλέψεων προς υπόλοιπα δανείων για τα χρόνια 1998 με 2004.

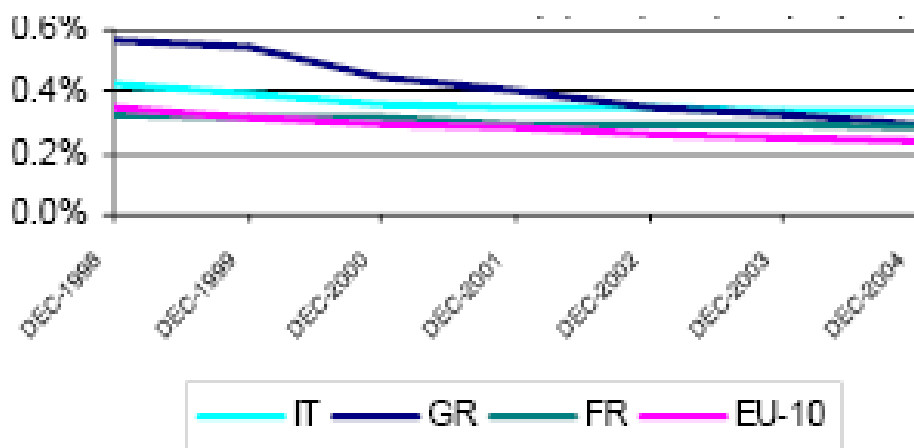

Σχήμα 5-9: Προβλέψεις προς Υπόλοιπα Δανείων, 1998-2004

Πηγή: EFG Eurobank (2006)

Από το παραπάνω σχήμα παρατηρούμε ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είχε, για όλη την υπό εξέταση περίοδο εκτός του 2004, τον υψηλότερο λόγο προβλέψεων προς υπόλοιπα δανείων και συνεπώς, οι ζημιές που ανέμεναν να εγγράψουν τα Ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ήταν σαφώς υψηλότερες από τις αντίστοιχες ζημιές για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προερχόμενα από άλλες χώρες της Ευρωζώνης.

Τονίσαμε επίσης ότι το υψηλό λειτουργικό κόστος ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος δύναται να ερμηνεύσει την παρατηρούμενη απόκλιση των επιτοκίων χορηγήσεων στην Ελλάδα και στην υπόλοιπη Ευρωζώνη. Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζουμε τα λειτουργικά έξοδα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ως ποσοστό των υφιστάμενων δανειακών υπολοίπων, από τις χορηγήσεις σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά, στην περίπτωση της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ιταλίας, και συγκρίνουμε τα αποτελέσματα με τον μέσο όρο των 10 ευρωπαϊκών χωρών που αναλύουμε.

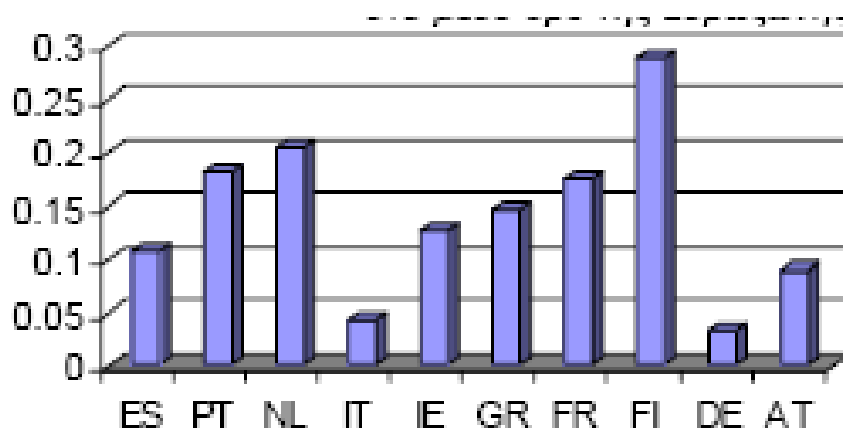

Σχήμα 5-10: Λειτουργικά Έξοδα ως Ποσοστό Υφιστάμενων Δανειακών Υπολοίπων, 1998-2004

Πηγή: EFG Eurobank (2006)

Οι τρεις προαναφερθείσες χώρες είχαν τον υψηλότερο λόγο κόστους προς δάνεια, με το ελληνικό τραπεζικό σύστημα – παρά την εμφανή βελτίωση του – να παρουσιάζει το υψηλότερο κόστος λειτουργίας, μεταξύ των EU-10 χωρών, για 6 από τα 7 τελευταία χρόνια.

Τέλος, στο σχήμα (5-11) βλέπουμε τον δείκτη *Herfindahl* για την συγκέντρωση των μεριδίων τραπεζικών χορηγήσεων σε 10 χώρες της Ευρωζώνης, κατά το έτος 2004.

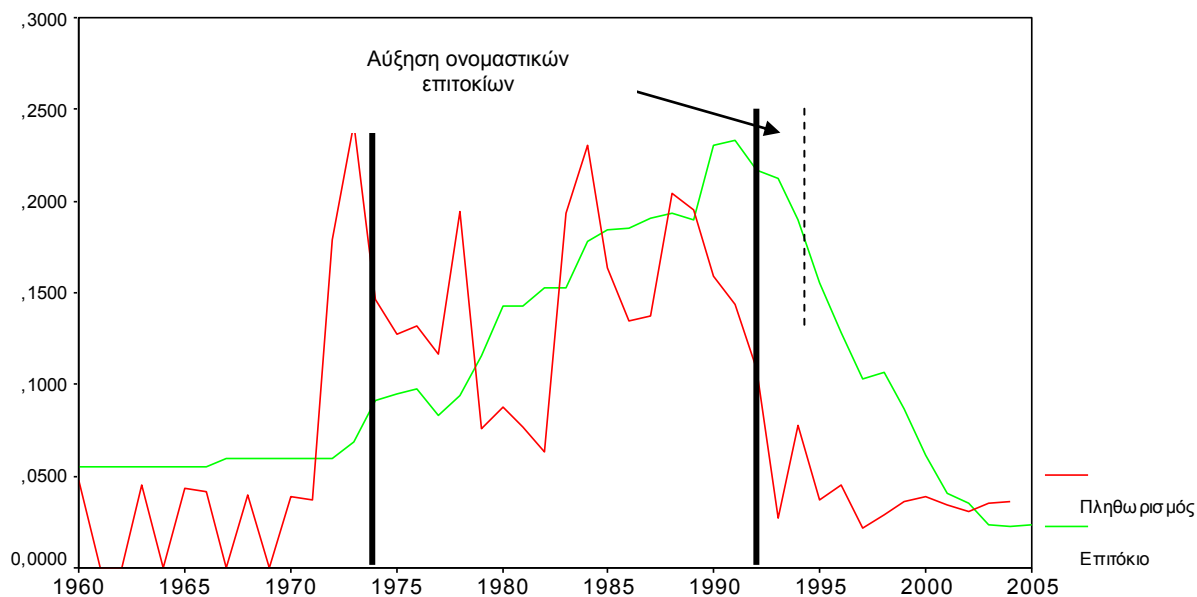
Σχήμα 5-11: Δείκτης Herfindahl Τραπεζικών Δανείων για το 2004

Πηγή: EFG Eurobank (2006)

Όπως βλέπουμε από το παραπάνω σχήμα η ελληνική τραπεζική αγορά παρουσιάζει ένα μέσο βαθμό συγκέντρωσης όχι πολύ διαφορετικό από τον αντίστοιχο βαθμό στις άλλες χώρες. Παρατηρούμε επίσης ότι ο χαμηλότερος βαθμός συγκέντρωσης απαντά σε χώρες όπως η Γερμανία, Ισπανία, η Αυστρία και η Ιταλία, γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό, στην ύπαρξη πολλών περιφερειακών και συνεταιριστικών τραπεζών, οι οποίες ανταγωνίζονται τις εμπορικές τράπεζες στις τοπικές κοινωνίες που δραστηριοποιούνται (EFG Eurobank, 2006).

5.2.3 Ο Έλεγχος της Υπόθεσης Fisher για την Ελληνική Οικονομία

Στηριζόμενοι στην προσέγγιση του Blanchard (2000: 282-283) θα εξετάσουμε την υπόθεση Fisher στο πλαίσιο της Ελληνικής οικονομίας, κατά την διάρκεια της περιόδου 1960-2005. Συγκεκριμένα, θα εξετάσουμε την διαχρονική εξέλιξη του επιτοκίου δωδεκάμηνης διάρκειας και του πληθωρισμού, κατά την προαναφερόμενη περίοδο (Σχήμα 5-12).

Σχήμα 5-12: Επιτόκια και Πληθωρισμός, 1960-2005

Πηγή: για τα δεδομένα Τράπεζα της Ελλάδος (2006) και Υπουργείο Οικονομικών

Αρχικά θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ των δυο χρονοσειρών (ήτοι του επιτοκίου *δωδεκάμηνης διάρκειας* και του *πληθωρισμού*), κατά την προαναφερόμενη περίοδο, είναι αρκετά μεγάλος, της τάξεως του 0,617. Εν συνεχεία, από το παραπάνω σχήμα παρατηρούμε ότι η σταδιακή αύξηση και η συνακόλουθη κλιμάκωση του πληθωρισμού μετά το 1974 οδήγησε και σε σταδιακή αύξηση των ονομαστικών επιτοκίων, ενώ η σταδιακή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, η οποία ξεκίνησε μετά το 1990, ακολουθήθηκε από πτώση του ονομαστικού επιτοκίου.

Επίσης, από το παραπάνω σχήμα είναι εμφανείς και οι βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις της μείωσης της προσφοράς χρήματος στο επιτόκιο. Συγκεκριμένα, η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού από το 1990 και εντεύθεν συνοδεύτηκε από μια αρχική αύξηση των ονομαστικών επιτοκίων.

Επομένως, η υπόθεση Fisher επαληθεύεται από τα εμπειρικά δεδομένα στην περίπτωση της Ελλάδος.

5.2.4 Η Χρονική Διάρθρωση των Επιτοκίων

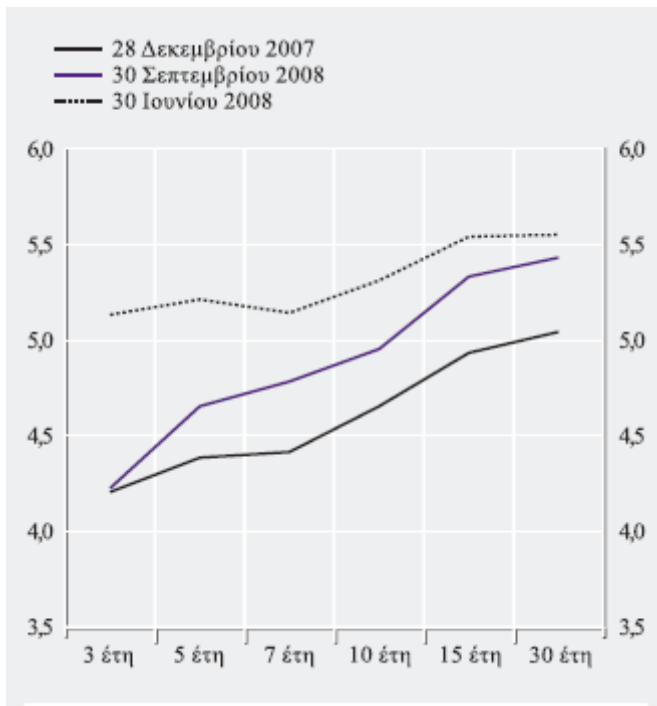
Η **καμπύλη των αποδόσεων** αποτελεί μια γραφική απεικόνιση της σχέσης μεταξύ της λήξης και της απόδοσης ομοειδών ομολόγων διαφορετικής διάρκειας σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή (Blanchard, 2000:288). Ομοειδή ομόλογα είναι αυτά που φέρουν σχεδόν το ίδιο επίπεδο κινδύνου ή/και τον ίδιο βαθμό ρευστότητας.

Η κλίση της καμπύλης αποδόσεων, η οποία ενδεχομένως να είναι θετική ή αρνητική ή μηδενική, εκφράζει τις προσδοκίες των χρηματαγορών για το μέλλον (Blanchard, 2000:288). Συγκεκριμένα, μια καμπύλη αποδόσεων με θετική κλίση δηλώνει ότι όσο ο εναπομένον χρόνος μέχρι τη λήξη του χρεογράφου αυξάνεται, τα επιτόκια αυξάνονται καθώς οι επενδυτές απαιτούν υψηλότερες αποδόσεις για να δεσμεύσουν τα κεφάλαιά τους για μεγαλύτερες περιόδους. Η καμπύλη αυτή υποδηλώνει συνήθως ότι αναμένεται μία επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης.

Αντίθετα, μία καμπύλη αποδόσεων με αρνητική κλίση (inverted yield curve) σημαίνει ότι όσο ο εναπομένον χρόνος μέχρι τη λήξη του χρεογράφου αυξάνεται, τόσο λιγότερο ανταμείβονται οι επενδυτές-δανειστές και αντίστοιχα ο δανεισμός κεφαλαίων γίνεται φθηνότερος. Ο τύπος αυτός της καμπύλης αποδόσεων συνήθως υποδηλώνει μια μεγάλη πιθανότητα οικονομικής ύφεσης. Μία επίπεδη καμπύλη αποδόσεων (flat yield curve) δηλώνει ότι οι αποδόσεις στα διάφορα χρονικά τμήματα αυτής είναι σχεδόν ίδιες. Ο τύπος αυτός της καμπύλης υποδηλώνει την πιθανότητα οικονομικής επιβράδυνσης.

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η καμπύλη απόδοσης ανάλογα με τον τύπο του χρεογράφου διακρίνεται, μεταξύ άλλων, σε: (α) καμπύλη απόδοσης εντόκων γραμματίων και ομολόγων του δημοσίου, (β) καμπύλη απόδοσης εταιρικών γραμματίων και ομολόγων, και (γ) καμπύλη απόδοσης ομολόγων με μηδενικό κουπόνι (zero coupon yield curve) που αφορά ομόλογα που εκδίδονται κάτω της ονομαστικής τους αξίας αλλά δεν φέρουν κουπόνια (discount bonds).

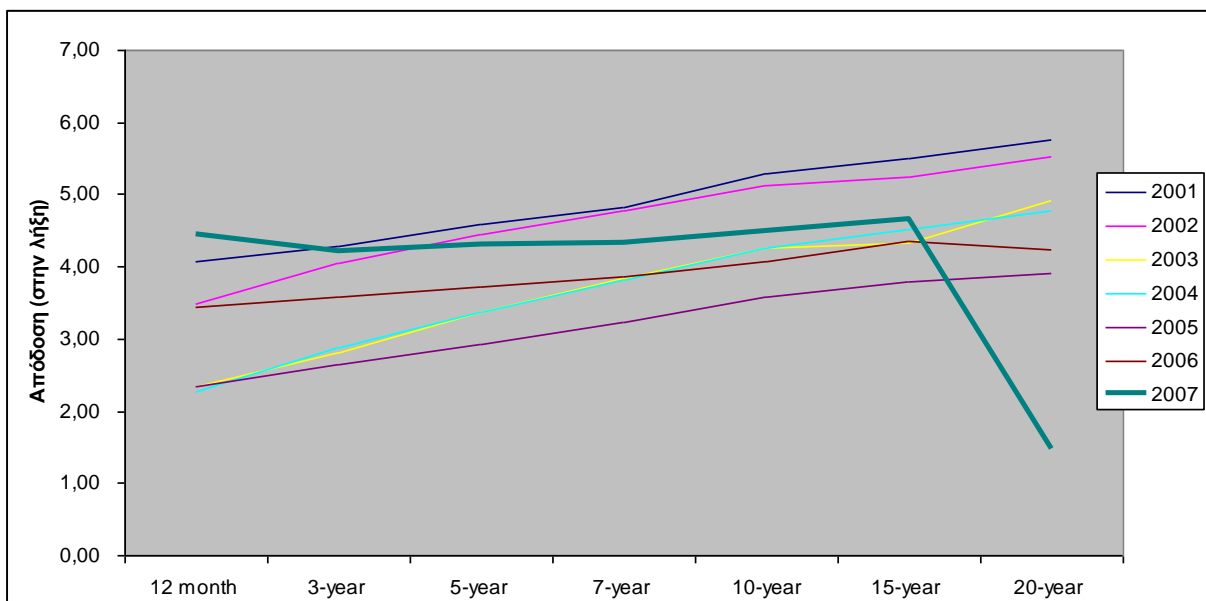
Η καμπύλη αποδόσεων των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου έφθασε στο τέλος Ιουνίου του 2008 στα υψηλότερα επίπεδα του έτους αλλά και της τελευταίας εξαετίας, ενώ στο τέλος Σεπτεμβρίου υποχώρησε σε επίπεδο υψηλότερο από ότι στο τέλος του 2007 (βλ. Σχήμα 5-13).

Σχήμα 5-13: Η Καμπύλη των Αποδόσεων των Τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (2008: 137)

Παρακάτω εξετάζουμε την καμπύλη αποδόσεων των ομολόγων του δημοσίου κατά την διάρκεια της περιόδου 2001-2007.

Σχήμα 5-14: Η Καμπύλη Αποδόσεων των Ομολόγων του Δημοσίου, 2001-2007

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (2007:04), Τράπεζα της Ελλάδος (2006:100) και επεξεργασία στοιχείων από τους συγγραφείς

Από το παραπάνω σχήμα παρατηρούμε, κατ' αρχάς ότι η μορφή της καμπύλης αποδόσεων παρέμεινε ανοδική κατά την περίοδο 2001-2006, εν συνεχεία ότι δεν φαίνεται να διαφέρει το μέγεθος της κλίσης της καμπύλης αποδόσεων από έτος σε έτος, και τέλος, ότι το 2007 η εν λόγω κλίση έγινε λιγότερο απότομη.

Ωστόσο αυτό που διαφέρει εμφανώς από έτος σε έτος είναι η θέση της καμπύλης αποδόσεων. Συγκεκριμένα, από το 2001 και εντεύθεν διακρίνουμε μια προς τα κάτω μετατόπιση της εν λόγω καμπύλης. Αυτό σημαίνει ότι οι αποδόσεις των κρατικών ομολόγων για όλες τις διάρκειες μειώθηκαν διαχρονικά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σκοπός της παρούσης εργασίας ήταν να μελετήσει το εξωτερικό χρέος της ελληνικής οικονομίας, μέσα από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές κρίσεις και τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας.

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την μικρή σύγκριση της παρούσας κρίσης με τις τρεις σημαντικές κρίσεις του παρελθόντος είναι ότι η έγκαιρη και αποτελεσματική αντίδραση θα εξασφαλίσει τελικά την δυνατότητα ανάσχεσης της κρίσης στις αγορές. Κατ' αρχάς, τα διαπραχθέντα λάθη κατά την αντιμετώπιση της Μεγάλης Ύφεσης δεν επαναλαμβάνονται, καθώς οι κινήσεις πολιτικής που έγιναν από πολλές κυβερνήσεις και κεντρικές τράπεζες τον τελευταίο χρόνο κινήθηκαν ακριβώς στον αντίποδα εκείνων της Μεγάλης Ύφεσης. Συγκεκριμένα, τα μέτρα που ελήφθησαν στις ΗΠΑ, την Ευρώπη και αλλού από τα μέσα του Σεπτεμβρίου, όπως το πρόγραμμα TARP των 700 δισ. δολαρίων, οι μειώσεις των επιτοκίων μεγάλων κεντρικών τραπεζών και η συντονισμένη παροχή ρευστότητας, η διάθεση κρατικών κεφαλαίων και η υποστήριξη προς τις τράπεζες στην Ευρώπη, κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση.

Η κρίση οδήγησε πολλές επιχειρήσεις να εξαφανιστούν. Η ανεργία αυξήθηκε, αλλά δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας σε νέους κλάδους που ως σήμερα δεν υπήρχαν. Πολλές τράπεζες θα γίνουν κρατικές, αφού οι κυβερνήσεις βάζουν χρήματα των φορολογουμένων για να τις διασώσουν. Ταυτόχρονα θα αυξηθούν όλοι οι έλεγχοι και θα ενισχυθούν οι ελεγκτικοί μηχανισμοί όλων των κρατών. Οι δανειοδοτήσεις θα περιοριστούν και τα δάνεια θα δίνονται δυσκολότερα. Πολλοί μιλούν για μια νέου τύπου οικονομία που δεν θα θυμίζει σε τίποτε όλα αυτά που ξέραμε τις τελευταίες δεκαετίες. Αλλά κανένας δεν μπορεί ακόμη να περιγράψει με ακρίβεια πώς θα είναι αυτή η νέα οικονομία.

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την εργασία είναι ότι οι κρίσεις μπορούν να επιλυθούν κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής τους. Τα συμπτώματα παίζουν ρόλο στην επίλυση. Σ' αυτά πρέπει ένας οργανισμός να δώσει βαρύτητα επειδή όμως πολλές φορές το περιεχόμενό τους είναι

περίπλοκο και αναφέρεται σε διαφορετικές προσεγγίσεις, μπορούν να ξεγελάσουν και να αποπροσανατολίσουν τη διοίκηση του οργανισμού. Σχετικά με τις ελληνικές επιχειρήσεις αναφέρεται ότι οι πολύ καλές εποχές είναι πολύ δύσκολο να έρθουν ξανά. Αυτή την περίοδο αυτό που χρειάζεται είναι να είναι όλοι εγκρατείς. Τα σκαμπανεβάσματα είναι γρήγορα, μία βιώσιμη επιχείρηση μπορεί σε λίγους μήνες να αποκτήσει προβλήματα, υπάρχει ανασφάλεια στην αγορά, πράγμα που δείχνει την αστάθειά της. Οι επιχειρηματίες χρειάζεται να είναι εξαιρετικά προσεκτικοί. Οι αποφάσεις της Ευρώπης για τα μέτρα θα πρέπει να είναι η βάση ανάπτυξης. Για την κάλυψη του δημόσιου χρέους όμως είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων ώστε η οικονομία να γίνει ανταγωνιστική.

Οι επιχειρήσεις που θέλουν να αντιμετωπίσουν την κρίση οφείλουν να αναθεωρήσουν τη στρατηγική marketing, να επαναξιολογήσουν το προφίλ των νέων τους πελατών και να δουν σφαιρικά την αγορά του υπόλοιπου ανταγωνισμού, να στοχεύσουν σε συγκεκριμένες ενέργειες και να ανανεώσουν το προωθητικό υλικό του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Altunbas, Y.(2001), "Efficiency in European Banking", *European Economic Review*, Vol.45, p.p. 926-954
- Birch J(1999), New factors in crisis planning and response, *Public Relations Quarterly*, Vol 39 No. 1 Spring 31-4
- Blanchard, O., (2000). *Macroeconomics*. 2nd ed. Prentice Hall International.
- Bowersox, D.J., Daugherty, P.J., Droge, C.L., Rogers, D.S., Wardlow, D.L., 1990, *Leading Edge Logistics Competitive Positioning for the 1990s*, Council of Logistics Management.
- Bryan L Farrell D.,(2008), *Leading through uncertainty*,McKinsey, pp.1-14
- Charles P. Kindleberger and Robert A. (2005), *Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises*, 5th ed. Wiley,
- Christopher, M., 1989, "The logistics approach", *Director*, 43, 1, 66-9.
- Cohn, T.H., (2009), *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και Πράξη*, Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg
- Daugherty, P.J., Germain, R., Droge, C., 1995, "Predicting EDI technology adoption in logistics management: the influence of context and structure", *Logistics & Transportation Review*, 31, 4, 309-24.
- Farrell, B.L.D.,(2008), *Leading through uncertainty*,McKinsey, pp.1-14
- Grant J.H and King W.R(1999), strategy formulation: analytical and normative models, in Schendel, D and Hofer, C.W (Eds), *Strategic Management*, Little Brown, Boston MA
- [http://www.parliament.gr/sioufas/press/Deltia/2005/10_2005/\(17-10-05\)plithorismos.doc](http://www.parliament.gr/sioufas/press/Deltia/2005/10_2005/(17-10-05)plithorismos.doc)
- Jasques, A., (2010), *Παγκόσμια κατάρρευση σε 10 χρόνια; Δημόσιο Χρέος: Η τελευταία ευκαιρία.*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Ανάκτηση στις 28-5-2012 από http://peopleneedtoknow.wordpress.com/2011/03/24/article_ta_nea/#more-194

- McKinsey.,(2008)*Economic and hiring outlook*, McKinsey Quarterly, pp.1-7
- Offer R(1996), learn to swim before you fall in Marketing, May 2 p.12
- Porter M (2003), *Δημιουργώντας τα Πλεονεκτήματα του Μέλλοντος*, Καστανιώτης, σελ 86-87 Από βιβλίο Η επιχείρηση του Μέλλοντος (Επιμέλεια) Gibson R
- Reinhart, C. and Rogoff, K. (2008). “Is the 2007 U.S. Sub-Prime Financial Crisis So Different? An International Historical Comparison.” NBER Working Paper No. 13761.
- Toby J Kash and John R. Darling(1999), Crisis management: prevention, diagnosis and intervention, *Leadership&Organisation Development Journal* 179-186
- Williams, J.(2003), The efficiency of European regional banking, *Regional Studies*, Vol.37, p.p 321-330
- Wright R.E.,(2008), *Financial crisis and reform: Looking back for clues to the future*, McKinsey, pp.1-3
- Αλεξάκης Π.(2008), *Τραπεζικό Περιβάλλον*, Αθήνα, Εκδόσεις Περιζήτητο
- Αλογοσκούφης, Γ.(2008), *Σχέδιο Θωράκισης της Ελληνικής Οικονομίας*, Ανάκτηση στις 20-4-2009 από <http://www.euro2day.gr>
- Αμπαρτζάκης, Σ.(2010), *Μέτρα αντιμετώπισης του χρέους*, Βήμα
- Βαρβαρέσος Σ.,(1998),*Τουρισμός: Έννοιες, Μεγέθη, Δομές*», εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα
- Γκριστιάν Α.,(2008), *Η οικονομική Κρίση είναι η σοβαρότερη από το 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο*, Ανάκτηση στις 2-5-2012 από <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=883151>
- Δαμιανάκης, Π.(2011), *Οι δράσεις μέσα στην Κρίση*, Ελευθεροτυπία
- Ελευθεροτυπία.,(2009), *Διευρύνετε η Οικονομική Κρίση*, Ανάκτηση στις 5-5-2012 από <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=42148>
- Θανόπουλος Π.,(2008), Τα ΜΜΕ και η Κρίση, 2^ο *Συνέδριο Επικοινωνίας*, σελ 1-10

- Καταρτζής, Μ.(2010), *Αδιέξοδη η έξοδος από το χρέος*, Βήμα
- Κρουγκμαν, Π.(2008), *Η Κρίση του 2008*, Καστανιώτης
- Μάκης, Ζ(2010), Η κρίση στο κλάδο των νέων τεχνολογιών, Βήμα
- Μαλλιαρόπουλος, Δ.(2010), “Δημοσιονομική Προσαρμογή και Οικονομική Ανάπτυξη 2010-2020”, Τόμος. V, Τεύχος. 9, *Eurobank Research Οικονομία και Αγορές*, σ.4-5
- Μπαλωμένου, Κ.Χ.(2003), *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα και οι διαδικασίες αξιολόγησης και έγκρισης επενδυτικών σχεδίων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση
- Νικολακόπουλο, Κ., και Καλλίνικο, Ν.(2010), *Συστημική κρίση και διαμάχες στην ευρωζώνη*, σ.288 Ανάκτηση στις 30-5-2012 από <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//sylogikostomos/15-d%20Pantsios%20Nikolakopoulos%20287-304.pdf>
- Πέτσας Σ.,(2009), *Παγκόσμια οικονομική κρίση: Οι αιτίες και η αντιμετώπισή της*, Ανάκτηση στις 2-5-2012 από <http://blogs.eliamer.gr/petsas/pagkosmia-ikonomiki-krisi-i-eties-ke-i-antimetopisi-tis-2/>
- Προβόπουλος, Γ.Α.(2010), *Ο τραπεζικός Κλάδος*, Τράπεζα της Ελλάδος
- Σπύρου Σ.,(2009), *Οικονομική Κρίση του 1929*, Ανάκτηση στις 3-5-2012 από <http://indy.gr/library/i-oikonomik-krisi-toy-1929>, Από το τεύχος Νο 4, Ιούνιος 2000, σελ. 120-124
- Στεργίου Ε.,(2009), *Οικονομική κρίση: Πώς φτάσαμε ως εδώ*, Ανάκτηση στις 3-5-2012 από http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_16/11/2008_256281
- Στεριώτης, Π.Σ.(2010), *Χρήμα και Διεθνές τραπεζικό σύστημα*, Εκδόσεις Σμπίλιας
- Στόκος, Η.(2009), *Οικονομική Κρίση*, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης
- Τζωρτζάκης Κ. και Τζωρτζάκη Α., (2008), *Μάρκετινγκ Μάνατζμεντ*, Rosili, σελ.193-195

Τόμαρας, Π.(2010), *Τραπεζικό ΜΚΤ*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης

Τράπεζα της Ελλάδος.,(2008), *Ανασκόπηση δράσεων για την αντιμετώπιση της διεθνούς κρίσης*, Ανάκτηση στις 20-4-2009 από http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_16/04/2009_275716

Φραγκάκης, Π.(2011), *Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα*, ΕΕΔΕ